

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Võrdleva õigusteaduse õppetool

Marianne Ausen

**LASTE FÜÜSILINE VÄÄRKOHTLEMINE VERSUS KARISTAMINE JA
TAGAJÄRJED**

Bakalaureusetöö

Juhendaja
Dr iur Silvia Kaugia

Tartu
2013

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Empiirilise uuringu läbiviimine ja valim	7
2. Lapse väärkohtlemise mõiste, vormid ja subjektid.....	8
2.1. Lapse väärkohtlemise mõiste.....	8
2.2. Lapse väärkohtlemise vormid	8
2.2.1. Lapsele suunatud vägivallateod.....	8
2.2.2. Lapse hooletussejätmine ehk lapse vajaduste rahuldamatajätmine.....	9
2.2.3. Lapse ülehooldamine ehk ülikaitstus.....	9
2.3. Lapse füüsilise väärkohtlemise subjektid.....	10
3. Lapse füüsilise väärkohtlemise tunnused.....	13
3.1. Füüsilise vägivalla üldised tunnused.....	13
3.2. Füüsilise vägivalla ohvriks olemisele viitavad lapse käitumise üldised tunnused.....	14
3.3. Lapse füüsilise väärkohtlemise tunnused vastavalt laste eale.....	15
3.3.1. Väikelaps (vanus 0–3 aastat).....	15
3.3.2. Koolieelik.....	15
3.3.3. Noorem koolilaps.....	16
3.3.4. Teismeline.....	16
4. Karistamine versus väärkohtlemine.....	17
4.1. Karistamise ja väärkohtlemise hägusast piiritlemisest.....	17
4.2. Karistamine vs väärkohtlemine Eesti Vabariigi õigusaktides.....	27
4.2.1. Karistusseadustik.....	28
4.2.2. Lastekaitseadus ja perekonnaseadus.....	28
4.2.3. Haridust puudutavad õigusaktid.....	30
5. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjed.....	34
5.1. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjed lapsele.....	34
5.2. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjed väärkohtlejale.....	35
Kokkuvõte.....	39
Die physische Kindesmisshandlung versus Bestrafung und Folgen.....	41
Zusammenfassung.....	41
Kasutatud kirjandus.....	44
Kasutatud normatiivaktid.....	45

LISAD.....	46
Lisa 1. Küsimustik vastuste kokkuvõttega.....	46

SISSEJUHATUS

Tänapäeva ühiskond on väga inforohke. Viimastel aastakümnetel on info omamise, kasutamise, jagamise ja vahendamise osakaal järjest tõusnud. Erinevatel massiteabevahenditel on siinkohal täita oluline roll. Televisiooni, interneti, raadio ja ajalehtede vahendusel jõuab inimesteni väga palju informatsiooni, sealhulgas teave selle kohta, mis puudutab nende õigusi erinevates eluvaldkondades. Tänu info kiirele ja lihtsale kättesaadavusele jõuab õiguslane teave järjest enam ka alaealisteni.

Viimasel ajal on meie ühiskonnas teravalt esile kerkinud laste õiguste teema olukorras, kui keegi neid füüsiliselt korrale kutsub. Füüsilise kontaktiga seotud infot jagatakse lastele taotluslikult nende teadlikkuse tõstmiseks antud küsimuses nii koolides, huviringides, laagrites kui ka kodudes. Siiski tõstatub siinkohal küsimus, kas ja kui sageli unustatakse seejuures mainida lastele nende kohustusi, mis kaasnevad nende õigustega. Ja kas nii mõnigi kord ei pöördu situatsioon niisuguseks, kus laps tunneb, et tema oma õigustega kontrollib olukorda?

Ajalooliselt on vanema võimukasutust oma laste alistamiseks peetud mitte ainult lubatavaks, vaid isegi vajalikuks. Sellist suhtumist väljendavad mitmed vanasõnad („Mida armsam laps, seda valusam vits“; „Noorena vitsa väänatakse“ jne). Veel käesoleva sajandi algul oli lapse füüsiline karistamine üldiselt aktsepteeritud kasvatusvahend.

Vanemad maadlevad tihti siiski sisemiste vastuolude küüsis. Nad teavad, et üldine hoiak mõistab füüsilise karistamise hukka, kuid väga paljud inimesed toetavad seda endiselt, peavad hädavajalikukski. Seega tegelikkuses ei ole laste kehaline karistamine kuhugi kadunud.¹

Inimolendit, keda tänapäeval nimetame lapseks, kaitset ja vanemlikku hoolitsust nõudvat ning täiskasvanueluks ettevalmistusaega vajavat, peeti varasematel aegadel minitäiskasvanuks, oma vanemate vähendatud või ebaadekvaatseks koopiaks. Lapseeä iseärasuste ignoreerimist ja laste rääget ekspluateerimist hakati kritiseerima ning nende õigustele tähelepanu juhtima alles 19. sajandil teisel poolel. Laste õigusi tõstsid esile ja nende kaitset nõudsid kirjanikud, pediaatrid, psühholoogid, sotsioloogid, pedagoogid, filosoofid jpt. Laste füüsilist

---

¹ I. Kraav. Kodu lapseeä kaitsetuse allikana. Lapsed Eestis, ÜRO, Tallinn 2000, lk 39.

väärkohtlemist hakati taunima alles 19. sajandi lõpus. Väga kaua, kohati tänapäevalgi, on füüsilist väärkohtlemist õigustatud lapse distsiplineerimise vajadusega.²

20. sajandi jooksul kasvas arusaam laste vajadustest ning sellest, et lapsepõlvel kui sellisel on omaette väärtus. Mõisteti, et laste vajadused ei pruugi alati ühilduda vanemate ja hooldajate vajadustega. Tunnistati asjaolu, et lapsed ei ole vaid väikesed täiskasvanud, vaid iseseisvate huvide ja vajadustega indiviidid.³

Sellest ajast on lastesse suhtumine palju muutunud ning tänapäeval on lapse hälbivale käitumisele järgnev kehaline karistus taunitav. Laste peksmist peetakse nõrkade inimeste suutmatuseks kontrollida oma emotsioone, see on vahend, millega saab last kiiresti allutada oma käitumisele, kuid see ei ole vahend, mida kasutada lapse kasvatamisel ning isiksuseks kujundamisel. Õnneks on enam mõistetud, et lastest saavad koletised ja türannid täiskasvanute vale käitumise tulemusena.⁴

Käesoleva bakalaureusetöö teema on autori arvates aktuaalne, sest väärkohtlemise olemust ei ole alati kerge teadvustada, vaatamata sellele, et vägivald ja üksteise suhtes ülekohtune käitumine on tänases ühiskonnas paraku muutunud igapäevase elu osaks.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida ja analüüsida, mida nimetada lapse füüsiliseks väärkohtlemiseks ja mida distsiplineerimise eesmärgil karistamiseks; kas üldse on vajalik kasutada lapse distsiplineerimiseks füüsilist kontakti või peaks täiskasvanu suutma verbaalselt selgitada oma seisukohta.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi küsitlus kolmes Tartu gümnaasiumis. Respondentideks valis töö autor õpetajad, sest töö kirjutamise hetkel oli õpilaste ja õpetajate vahelise füüsilise kontakti temaatika ja selle tõlgendamine vägivallana väga aktuaalne. Huvitav oleks olnud käsitleda kõikide osapoolte seisukohti (õpetajad, õpilased ja lapsevanemad), kuid valimi piiramist tingis bakalaureusetöö maht.

---

² U. Traat. Laste kehaline karistamine ja hälbivus. Haridus 7–8/2008, lk 8–12.

³ Lapse õiguste kontseptsiooni ja instrumentide areng. Lastekaitse Liit. Arvutivõrgus: <http://www.lastekaitseliit.ee/?id=10444> (26.03.2013).

⁴ M. Winterhoff. Kuidas meie lastest kasvavad väikesed türannid. Väike Vanker, 2010, lk 145.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb viiest peatükist.

Esimeses peatükis antakse ülevaade antud töö raames läbiviidud empiirilisest uuringust ja selle metoodikast.

Teises peatükis keskendutakse laste füüsilisele väärkohtlemisele, tuues välja selle klassikalise tähenduse ja analüüsid seda erinevatest seisukohtadest lähtuvalt. Kirjeldatakse laste väärkohtlemist üldiselt, tuuakse välja selle sotsiaalse nähtuse olemus, vormid ja subjektid.

Laste füüsilise väärkohtlemise tunnused erinevad lastel ealiselt, mistõttu on antud bakalaureusetöö kolmandas peatükis peetud oluliseks välja tuua spetsiifilised füüsilise väärkohtlemise märgid vastavalt vanusele.

Töö neljandas peatükis käsitletakse väärkohtlemist üldiselt. Töö selle osa eesmärgiks on jõuda selgusele, millal karistamine muutub füüsiliseks väärkohtlemiseks ja millised on need õhkõrnad piirid. Sõna väärkohtlemine sisaldab endas juba midagi taunitavat, kuna väär on ju alati vale. Kas aga, ja millises olukorras, on karistamine samastatav väärkohtlemisega ja millal võib füüsiline karistamata jätmise viia hoopis lapse ühiskonnast väärare arusaamisele?

Töö viiendas peatükis käsitletakse laste füüsilise väärkohtlemise tagajärgi: kuidas kujundab väärkohtlemine laste käitumismustrit; millised on väärkohtlemise tagajärjed väärkohtlejale; millised tagajärjed on füüsilisel karistamisel või karistamata jätmisel; kas füüsiline karistamine on alati väärkohtlemine.

1. EMPIIRILISE UURINGU LÄBIVIIMINE JA VALIM

Bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida ja analüüsida, mis on lapse füüsiline väärkohtlemine ja mis karistamine distsiplineerimise eesmärgil, kas need on kattuvad mõisted ja kas üldse on vajalik lapse distsiplineerimiseks kasutada füüsilist kontakti või peaks iga täiskasvanu olema verbaalselt võimeline selgeks tegema oma seisukoha ja looma endast autoriteedi.

Ajavahemikus 08.04.2013-21.04.2013 viidi läbi uurimus Tartu linna kolme gümnaasiumi õpetajate seas. Uuringu sotsioloogilise meetodina kasutati ankeetküsitlust. Küsitluse eesmärgiks oli teada saada, mida arvavad füüsilise karistamise keelustamisest ja selle seosest füüsilise väärkohtlemisega pedagoogid – isikud, kes igapäevaselt tegelevad laste kasvatamise ja nende väärtushinnangute kujundamisega väljaspool perekonda.

Küsimustikus oli 20 valikvastustega küsimust (vt lisa 1). Küsimused koostati põhimõttel, et vastaja saaks valida võimalikult erinevate vastuste vahel. Samas anti respondentile küsitluse lõpus võimalus lisada oma arvamus juhul, kui ta soovis mõnda vastust täpsustada.

Kokku jagas uurimuse läbiviija laiali 120 ankeeti, vastati neist 86-le. Respondentide üldarvuks jäigi seega 86 inimest. Uurimus viidi läbi Raatuse Gümnaasiumi, Kommertsgümnaasiumi ja Descartes'i Lütseumi pedagoogide seas, respondentide vanus oli 26-73 eluaastat, erialane staaž 1-50 aastat, üks vastanutest oli vene rahvusest, ülejäänud eestlased. Küsitluse käigus saadud empiiriline materjal esitatakse parema ülevaate saamiseks graafiliselt ning on seotud antud bakalaureusetöö teoreetiliste lähtekohtadega.

Autor on uurimistulemused käesolevas bakalaureusetöös sidunud teoreetiliste lähtekohtadega põhjusel, et selline lähenemine aitas töö eesmärke kõige selgemalt interpreteerida.

2. LAPSE VÄÄRKOHTLEMISE MÕISTE, VORMID JA SUBJEKTID

2.1. Lapse väärkohtlemise mõiste

Lapse väärkohtlemine on mistahes käitumine lapse suhtes, mis alandab tema füüsilist ja psüühilist heaolu, seades ohtu tema eakohase arengu ja tervisliku seisundi.⁵

Tänapäeval kasutatakse tuhandeid erinevaid ja konflikti sattuvaid „laste väärkohtlemise“ definitsioone. Mõned kirjeldavad laste väärkohtlemise osas keelatud vanemlikku tegu, mõned keskenduvad lapsele tekitatud kahjule ja paljud sõnastavad mõlemat. Samal ajal kui paljud definitsioonid sisaldavad samu lähenemisviise, elemente ja isegi fraase, tunduvad erinevad kombinatsioonid ja permutatsioonid olevat lõputud.⁶

Kui lapse väärkohtlemise definitsioonis on viidatud lapse suhtes teatud negatiivsele tegevusele, siis sellest järeldub, et ka tegevusetus võib olla väärkohtlemine. Seega on oluline siinkohal täpsemalt lahti kirjutada, millised on väärkohtlemise erinevad vormid.

Lapse väärkohtlemist jagatakse kolme suurde gruppi:

1. lapsele suunatud vägivallateod;
2. lapse hooletussejätmine ehk lapse vajaduste rahuldamatajätmine;
3. lapse ülehooldamine ehk ülikaitstus.⁷

2.2. Lapse väärkohtlemise vormid

2.2.1. Lapsele suunatud vägivallateod

Lapse väärkohtlemist esineb järgmistes vormides:

1. emotsionaalne e tundeline vägivald on mistahes tegu, mis asetab lapse emotsionaalse pingeseisundisse, ohustades lapse tundeelu eakohast arengut;
2. füüsiline e kehaline vägivald on lapseväärkohtlemise liik, mille käigus asetatakse laps tahtlikult füüsilise ja psüühilise ebamugavuse seisundisse, tekitatakse talle tahtlikult kehavigastusi või ei väldita selle tekkimise võimalust;

---

⁵ R. Soonets jt. Laste väärkohtlemine. Tartu 1997, lk 91.

⁶ B. Corby. Child abuse. England 1993, lk 83.

⁷ R. Soonets 1997, lk 92.

3. psühholoogiline e vaimne vägivald on lapse suhtes tehtud tegu, mis pidurdab või kahjustab lapse potentsiaalsete võimete arengut;
4. seksuaalne e sooline väärkohtlemine on igasugune seksuaalse sisuga aktiivsus lapse suhtes, mis ületab temaga suhtlemise normid;
5. lapse seksuaalne ärakasutamine on lapse mittevägivaldne kasutamine seksuaalobjektina oma suguiha rahuldamiseks;
6. seksuaalne vägivald on lapse tahte vastane suguiha rahuldamine lapse peal olukorras, kus laps pole suuteline sellest keelduma ning ennast kaitsma vaimsete ja füüsiliste jõudude ebavõrdsuse tõttu.

2.2.2. Lapse hooletussejätmine ehk lapse vajaduste rahuldamatajätmine

Lapse hooletussejätmine on lapse väärkohtlemise liik, mille puhul laps asetatakse psüühilise või füüsilise ebamugavuse seisundisse, kuna tema esmased vajadused jäetakse vanema(te) poolt rahuldamata.

Nimetatud teo raames eristatakse järgmisi vorme:

1. füüsiline hooletussejätmine väljendub lapse vajadusi arvestava tegevuse puudumises või tema suhtes väärast tegutsemises;
2. emotsionaalne hooletussejätmine on lapse emotsionaalsete vajaduste mitteametamine;
3. lapse tervise hooletussejätmine on vanemapoolne tegevusetus lapse tervisliku seisundi hoidmisel või parandamisel;
4. hariduslik hooletussejätmine on tegevusetus ja lapse toetusest ilmajätmine hariduse omandamisel, mille tagajärjel lapse võimed ei leia täit väljaarendamist või rakendust;
5. järelvalvetus on vanema- või hooldajapoolse kontrolli alanemine või puudumine lapse tegevuse üle ning sellega seonduv ebaküllaldane vastutustunne lapse füüsilise ja psüühilise heaolu eest, mille tagajärjel suureneb lapse risk mitmesugustesse olukorras sattumiseks.

2.2.3. Lapse ülehooldamine ehk ülikaitstus

Ülikaitstus lapse suhtes on väärkohtlemise liik, mille puhul vanem või hooldaja liialdab kontrolli hoidmisega lapse tegevuse üle, laps jäetakse ilma tema eale vastavast iseseisvast

tegutsemisest, millega seatakse ohtu tema isiksuse ja sotsiaalse kompetentsuse eakohane areng.⁸

Kokkuvõtvalt võib öelda, et üsna üheselt mõistetavalt toob ülevaade laste väärkohtlemise erinevatest vormidest välja selle, et igasugune lapse arengut ja heaolu pärssiv käitumine on väärkohtlemine. Samuti annab eeltoodud ülevaade väärkohtlemise vormidest tunnistust sellest, et sõna „väär“ pole ainus, mis viitab väärle kohtlemisele laste suhtes. Ka vastupidised sõnad, nagu seda on „kaitsmine“ ja „järelevalve“, mis justkui viitavad lapsevanema (või muu hooldaja) erilisele tähelepanelikkusele, hoolele ja kohusetundlikkusele oma lapse suhtes, võivad osutada hoopiski väga tõsiseks lapse arengut pärssivaks väärkohtlemiseks, nagu seda on ülehooldamine ehk ülikaitstus.

2.3. Lapse füüsilise väärkohtlemise subjektid

A. Greeni (1995) arvates väljendub riskiperekonna olemus füüsilise väärkohtlemisega seoses selles, et last teadlikult ekspuuteeritakse või kuritarvitatakse vanema või hooldaja poolt ebakõlalises perekonnas, s.o perekonnas, kus vanemate ja laste vahel puuduvad selged rollipiirid, kus vanemad ei hoolitse oma laste vajaduste eest, ei paku neile turvatunnet ja armastust, kus vanemate endi ja kõigi pereliikmete vahel puudub soojus, vastastikune austus, toetus jne.⁹

Eelneva definitsiooniga on raske täielikult nõustuda. Esimene pool, kus väidetakse, et lapsevanem teadlikult ekspuuteerib või kuritarvitab last, ei pruugi alati olla tõene. Eesti ühiskonnas, kus enamus on üles kasvanud teatud füüsilise karistusega (ei nimetaks seda siinkohal vägivaldaks), võib vanem mõelda, et peabki oma lapsele „keretäie“ andma, et see „pätkiks“ ei kasvaks. Kas siis lapse tagumikule laksu andnud täiskasvanu on automaatselt väärkohtleja?

Uurimused näitavad, et füüsilist vägivalda kasutavad oma laste suhtes nii emad, isad kui võõrasid enam-vähem võrdsel määral.¹⁰ See väide pärineb uuringutest, mis on teostatud enne 1997. aastat. Vaadates uuringuid dekaadi võrra hiljem, selgub, et põhiliseks laste

---

⁸ R. Soonets 1997, lk 92-104.

⁹ R. Soonets 1997, lk 106.

¹⁰ R. Soonets 1997, lk 107.

füüsiliseks väärkohtlejaks on lapse ema, raske füüsilise väärkohtlemise puhul on sagedamini tegemist isaga – isad rakendavad laste karistamisel julmemat vägivalda.¹¹ Nimetatud muutus võib olla tingitud peremudeli kui sellise muutumisest, rohkem on lahus elavaid perekondi ja enamikel juhtudel elavad lapsed ema juures.

Väärkohtlemise objektina on nii poisse kui tüdrukuid võrdselt, kuid on selgunud, et emad karistavad suurema tõenäosusega tütreid kui poegi ning isad suurema tõenäosusega oma poegi kui tütreid.¹² Samas uuringus on veel olulisteks riskiteguriteks nimetatud madalamat haridustaset, majanduslikku kitsikust ja ema või isa enda kogetud füüsilist karistust lapsepõlves.

Vanema (hooldaja) isiksusest tuleneva lapse väärkohtlemise riskiteguriks on eelkõige negatiivne enesetaju ja rahuloematus, madal sotsiaalsete oskuste tase, vanema psühhopaatilised häired (isiksusehäired, neurootilisus, depressiivsus, suitsidaalsus), mõnuainete (alkohol, narkootikumid) kuritarvitamine, füüsilise tervisega seotud probleemid (ebanormaalselt kulgev rasedus, raseduse katkemine, raske sünnitus), vanema vaimne mahajäämus, vanemlike oskuste defitsiit.¹³

Tänapäeva raskes majandusseisus ei saa mööda vaadata ka perekonna sotsiaal-majanduslikest riskiteguritest, mis mõjutavad vanema- või hooldajapoolset lapse vastu suunatud väärkohtlemise põhjust. Kuigi alljärgnevast loetelust võib järeldada, et perekonnas, mis on sattunud raskesse majanduslikku seisusse, on võimalus, et lapsevanem (hooldaja) paneb toime lapse vastu suunatud füüsilise väärkohtlemise, oluliselt suurem kui heal majandusliku järjel olevas perekonnas (ning antud seisukohta toetab ka Starus (1980), väites, et lapse väärkohtlemist ilmneb rohkem madalama sotsiaal-majandusliku staatusega peredes (alla vaesusepiiri elavates peredes kaks korda rohkem kui majanduslikult paremal järjel olevates peredes)),¹⁴ ei tohi siiski unustada eelnevas lõigus väljatoodud vanema (hooldaja) isiksusest tulenevaid lapse väärkohtlemise riskitegureid, millel ei pruugi olla mitte mingit seost majandusliku heaoluga.

---

¹¹ Lastekaitse Liit 2004, lk 114.

¹² Lastekaitse Liit 2004, lk 114.

¹³ R. Soonets 1997, lk 154-155.

¹⁴ R. Soonets 1997, lk 151.

Perekonna sotsiaal-majanduslikud riskifaktorid, mis enim kallutavad vanemaid (hooldajaid) toime panema lapse vastu suunatud füüsilist vägivalda, on:

- madal sissetulek ja majanduslik mittetoimetulek;
- töötus või ebastabiilsed töötingimused, samuti madal tööalane staatus;
- suur pere, mis nõuab rohkem materiaalseid ja emotsionaalseid ressursse;
- noorelt vanemaks saamine (ebaküpsus, ka madal hariduslik ja professionaalne tagapõhi);
- üksikvanemaga pere;
- vähemusgrupi liikmeks olemine;
- kehvad korteriolud (eluaseme ülerahvastatus);
- peresid toetavate sotsiaalteenuste vähesus.¹⁵

Üks aspektidest laste väärkohtlemise põhjuste juures on perevägivald. Raske majanduslik olukord peres mõjutab esmalt vanemate omavahelisi suhteid ning paraku kasvab üsna sageli sellest välja nn perevägivald, milles kannatajaks on naine. Paljud tänapäeva eesti pered, kes olid harjunud elama jõukalt või vähemasti keskmiste sissetulekutega, on langenud äkki vaesusepiirile. Kriis ehitussektoris on võtnud peredes, kus peamiseks toitjaks ehitusel töötav mees, majandusliku kindluse. Mitmekordselt alanenud palgad, töötus, raskused pangalaenu maksmistel, ülapidamist vajavad lapsed ja viimastega kodus olev naine – paratamatult on selline olukord stressi allikas, millega igäüks toime tulla ei suuda ning jõutakse nn perevägivallani, kus mees on suunanud vägivalda, kas siis füüsilise või emotsionaalse, naise vastu.

Perevägivald mõjutab kõiki pere liikmeid, eriti aga lapsi. Laps kui perevägivalla tunnistaja saab emotsionaalse trauma ning 50-70% perevägivalla juhtudel on ka laps ise väärkohtlemise ohver.¹⁶ Ema peksmise nägemine puudutab laste hingeelu sügavalt, rääkimata nende endi kallal kasutatud vägivalda mõjust.¹⁷

---

¹⁵ R. Soonets 1997, lk 151.

¹⁶ EV Sotsiaalministeerium. Ohvriabi käsiraamat. Tallinn 2002, lk 54.

¹⁷ R. Kreem 1995, lk 313.

3. LAPSE FÜÜSILISE VÄÄRKOHTLEMISE TUNNUSED

Käesoleva bakalaureusetöö autor on seisukohal, et tänapäeva kiires elurütmis kulgevad inimesed tihti nagu hobused, „silmaklapid peas“. Käiakse ainult oma igapäevaste rutiinsete tegevuste rada ega panda tähele, mis toimub ümberringi. Sageli iseenesestmõistetavalt suhtutakse ka laste väärkohtlemise problemaatikasse. Arvatakse, et nii koledaid asju nagu laste füüsiline väärkohtlemine, ei toimu lähedaste või sõprade tutvusringkonnas – see on ju mõistlikule inimesele loomuvastane, ja miski, mida ei peaks ega ka saa eksisteerida nende inimeste peredes, kellega ise suheldakse ja lävitakse. Kuid siinkohal tekibki küsimus: kui me ka märkame last, kes on õnnetu või tema käitumine erineb tavapärasest, kas oskame seda seostada füüsilise väärkohtlemisega, kas me täiskasvanutena omame piisavalt informatsiooni ja teadmisi, et tunda ära füüsilise vägivalla tunnuseid?

3.1. Füüsilise vägivalla üldised tunnused

Füüsilise vägivalla ohvriks langenud lapse tunneme ära mitmesuguste füüsiliste tunnuste kaudu lapse kehal:

- seletamatult tekkinud verevalumid;
- vorbid, sidumisjäljed, küünejäljed, sõrmede pigistujäljed;
- esemete löögi jäljed (rihma-, kepi-, nõõriaasakujulised märgid);
- käejälg, hammustuse jäljed nahal;
- juusteta laigud peas;
- seletamatud põletusmärgid (sigaretiotsa-, kinda- või sokikujulised põletused);
- põletused kuuma esemega;
- seletamatud luumurrud, nihestused, haavad;
- sisemised vigastused (maksarebend, saadud löögist vastu kõhtu);
- lapse iseäralik olek vägivaldse ravimite või alkoholi andmise järgselt;
- vägivallajärgselt surnud laps (tapmine);
- füüsilise vägivalla kordumisest annavad tunnistust lapse kehal leiduvad erinevas paranemisastmes füüsilised märgid (haavad, verevalumid jne).¹⁸

Tundub olevat üsna pikk ja ammendav nimekiri, mida peaks iga inimene lapse puhul märkama. Ometi on juhtumeid, kus sellised vägivallatsemised kestavad pikemat aega ja lapsed

---

¹⁸ R. Soonets 1997, lk 95-96.

õpivad varjama neile tekitatud vigastusi. On see siis hirmust järgneva koduse koduse vägivalla eest, mis võiks juhtuda, kui keegi väljastpoolt perekonda sellele reageeriks või häbitunne ühiskonna tauniva suhtumise ees.

3.2. Lapse füüsilise vägivalla ohvriks olemisele viitavad lapse käitumise üldised iseärasused

Kirjanduses tuuakse välja järgmised tunnused, mis on iseloomulikud füüsilise vägivalla ohvriks langenud lapsele:

- hirmureaktsioon vanema lähenemisel lapsele;
- passiivsus, enesestõmbumine või vastupidi – kõrgenenud agressiivsus;
- üldine füüsilise kontakti vältimine;
- tardunud, hirmunud pilk (täheledatav ka füüsilise vägivalla ohvrist imikul);
- seletamatud muutused käitumises (varem rõõmsameelne laps on nüüd jätkuvalt kurvameelne, mõtlik, endassetõmbunud);
- hirmureaktsiooni vallandumine koolist (lasteaiast) kojumineku eel;
- ennastkahjustava käitumise sagenemine (alkoholi, narkootikumide tarvitamine, suitsetamine);
- kodunt ärajooksmine;
- ilmastikule ebasobivate riiete kandmine (näiteks kannab suvel kõrge kaelusega džemperit, et varjata verimuhke oma ihul).¹⁹

Paljudel väärkoheldud lastel on ebaturvaline kiindumussuhe oma vanematega, mistõttu kalduvad nad oma vanemaid vältima või tõrjuma, kuna ei taju neid turvatunnet pakkuvana. Kiindumussuhte stiil mõjutab aga lapse ettekujutust suhetest teiste inimestega, sh ka sõprussuhteid. Ebaturvalise kiindumussuhtega lapsed võivad teisi lapsi mitte usaldada, neil võib olla puudulik arusaamine kohastest suhtlemisviisidest ning nad võivad olla teistega läbikäimisel agressiivsed. See võib omakorda põhjustada lapse ebapopulaarsust ja tõrjutust eakaaslaste poolt. Nii võib juhtuda, et väärkoheldud lapsed muutuvad isoleerituks ja üksildaseks või siis hakkavad sõbrustama teiste sarnaste probleemide ja staatusega lastega.²⁰

---

¹⁹ R. Soonets 1997, lk 96.

²⁰ A. Leps. Lapse väärkohtlemise märgid. – Justiitsministeerium. 29.11.2011. Arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40358> (26.03.2013).

3.3. Lapse füüsilise väärkohtlemise tunnused vastavalt laste eale

Laste füüsilise väärkohtlemise tunnused erinevad lastel ealiselt. Alljärgnevalt on esitatud spetsiifilised füüsilise väärkohtlemise märgid vastavalt vanusele.

3.3.1. Väikelaps (vanus 0-3 aastat)

- traumajärgne stressihäire;
- vastumeelsus füüsilise kontakti suhtes;
- vanema ja teiste lastega suhtlemise vältimine;
- eakaaslastega suhtlemisel kaldub laps käituma agressiivselt;
- seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused, löömise jäljed;
- sisemised vigastused, ajukahjustus;
- valu või ebamugavustunne mängimisel, istumisel, liikumisel;
- vanema seletused lapse vigastuste suhtes on ebamäärased ja vastuolulised;
- letargia, unisus, oksendamine;
- mahajäämus füüsilises arengus ja motoorsetes oskustes;
- pideva hirmutunne;
- ärrituvus.

3.3.2. Koolieelik

- seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused, rihma vm esemega löömise jäljed;
- erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- sisemised vigastused, peakahjustused;
- valu või ebamugavustunne mängimisel, liikumisel;
- kergesti ärrituvus, impulsiivsus;
- madal enesehinnang;
- tähelepanu probleemid;
- vähene initsiatiivikus ja motivatsioon;
- tegevuste tegemisel raskused nende lõpetamisega;
- kalduvus teise inimese sõbralikku käitumist interpreteerida vaenulikuna (st reageerivad teiste sõbralikele kavatsustele ärevuse ja vaenulikkusega);
- unehäired, regressiivne käitumine (enurees, pöidla imemine jt).

3.3.3. Noorem koolilaps

- seletamatult tekkinud verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused;
- rihma vm esemega löömise jäljed;
- erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- sisemised vigastused, peakahjustused;
- füüsilisele väärkohtlemisele võivad viidata valu või ebamugavustunne mängimisel, liikumisel või füüsilise treeningu ajal;
- laps võib vältida osalemist kehalise kasvatus tundides või teistes tegevustes, mis võivad paljastada verevalumeid, vigastusi või arme tema kehal;
- probleemid intellektuaalses arengus ja keelelises eneseväljenduses;
- probleemid reeglite järgimisel;
- käitumis- ja sõnakuulmisprobleemid koolis ja kodus (peamiselt just füüsiliselt väärkoheldud lastel).

3.3.4. Teismeline

- puudulik enesekontroll, ei suuda piisavalt oma tundeid kontrollida, mistõttu on emotsionaalselt ebastabiilsed;
- vähene stressitaluvus;
- õpiraskused, probleemid koolikohustuse täitmisega;
- tähelepanu- ja keskendumisprobleemid;
- deviantne käitumine (õigusrikkumised, agressiivne käitumine, uimastite kasutamine);
- vägivalla kasutamine või kogemine kohtingul olles;
- verevalumid, haavad, luumurrud, nihestused;
- erinevas paranemisastmes füüsilised märgid lapse kehal (haavad, verevalumid jt);
- sisemised vigastused, peakahjustused;
- varajane seksuaalne aktiivsus, rasedus, suguhaigused.²¹

Eelpool olev loetelu aitab täiskasvanutel ära tunda last, keda on mingil moel füüsiliselt väärkoheldud. Uurimustes on leitud märkimisväärseid sarnasusi oma lapsi füüsiliselt väärkohtlevate vanemate lapsepõlvkogemustes, sotsiaalses keskkonnas ja isiksuseomadustes.

---

²¹ A. Leps. Lapse väärkohtlemise märgid. – Justiitsministeerium. 29.11.2011. Arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40358> (26.03.2013).

4. KARISTAMINE VERSUS VÄÄRKOHTLEMINE

4.1. Karistamise ja väärkohtlemise hägusast piiritlemisest

Mõistete „laste kehaline väärkohtlemine” ja „laste kehaline karistamine” eristamine on raske. Praktilises kasvatustegevuses kipuvad need kaks nähtust ühte sulama. Eksperdid leiavad, et see, mida lapsevanem peab kergeks kehaliseks karistamiseks, võib osutuda tegelikult väärkohtlemiseks (Gershoff 2002, 542).²²

Euroopa Liidu juhtorganid teevad pingutusi, et liikmesriikides tõhustataks laste õiguste kaitset ja likvideeritaks nende kehaline karistamine. Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee esitas 2004. aastal soovitusel (nr 16 660) „Laste füüsilise karistamise keelu kohta kogu Euroopas”. Selles rõhutatakse, et liikmesriigid peaksid keelama laste kehalise karistamise kõik liigid ja viisid. Soovitusel väidetakse, et kehaline karistamine rikub laste Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigusi. Laste kehalise karistamise õiguslik ja sotsiaalne aktsepteerimine tuleb Euroopas lõpetada.²³

Samal seisukohal on olnud õiguskantsler Indrek Teder, kes 26.11.2012 antud intervjuus väljaandele „Õhtuleht” soovib sotsiaalministrile lastekaitseseaduse täiendamist, et keelustataks igasuguse lastevastase vägivald, sealhulgas ka laste kehaline karistamine mistahes viisil.

Paljud vanemad kasutavad füüsilist karistamist, kuid kindlasti ei tohi iga karistust samastada laste väärkohtlemisega. Kerge füüsiline väärkohtlemine hõlmab käitumist, mida tavaliselt ei peeta ühiskonnas väärkohtlemiseks (laksu andmine, vastu kätt löömine, lapse näpistamine). Raske füüsiline väärkohtlemine hõlmab niisuguseid tegusid, nagu läbipeksmine, haavade tekitamine, tahtlik kuuma vee või auruga põletamine ja lämmatamine.²⁴

Karistus on üks paljudest kasvatusmeetoditest. Tema eesmärgiks on avaldada pidurdavat toimet ebasoovitavatele joontele laste käitumises. Karistusega kaasnevad negatiivsed

---

²² U. Traat. Laste kehaline karistamine ja hälbivus. – Haridus 7–8/2008.

Arvutivõrgus: http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/7_82008/7-11.pdf (26.03.2013).

²³ A. Uritam. Lapsed ja nende karistamine: kas lüüa või mitte? – Juridica VII/2007, lk 537-552.

²⁴ Lastekaitse Liit. Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool 2004, lk 112.

tundmused peavad looma olukorra, et laps edaspidi püüab hoiduda laiduväärsetest tegudest. Karistus seostab võib-olla ahvatleva, ent keelatud teo millegi ebaseadmisega. Kord karistuse kandnud, meenuvad lapsele, kui tal uuesti tekib kiusatus analoogiliseks teoks, need elamused, mida tookordne karistus põhjustas, ja ta loobub oma kavatsuse realiseerimisest. Karistuse eesmärk on edaspidiste eksimuste ärahoidmine. Mingeid muid eesmärke – kättemaksu, vanemliku võimu demonstreerimist, meelepaha väljavalamist – karistus teenida ei või.²⁵

Nagu eeltoodust nähtub, on kehalise karistamise ja väärkohtlemise vahel õhkõrn piir. Nii nagu muutuvad inimesed, muutuvad ka seisukohad ajas ja ruumis. Siiski, käesoleva uurimustöö autor on jõudnud seisukohale, et asi, mis ei muutu, on see, et toimiv ühiskond saab tugineda selle liikmete vastastikustele kokkulepetele ja reeglitele. Selleks, et vägagi erinevate taustade ja vaadetega inimesed saaksid koos eksisteerida, on vaja teatud ühtseid arusaamu ühiskonna toimimisest ja toimimiseks. Ja laste väärkohtlemise problemaatika on üks nendest, mis vajab väga ühtseid ja konkreetseid arusaamu ning lähenemisi.

Bakalaureusetöö kirjutamisel puutus autor kokku saksakeelse terminiga „*Erziehungsgewalt*“ (tõlkes *kasvatusevägivald*). Kasvatusevägivald ja väärkohtlemine eristuvad teineteisest laste suhtes toime pandud vägivaldase raskusastme ja motiivide poolest.

Kasvatusevägivald all mõistetakse laste suhtes toime pandud kerget füüsilist ja psüühilist vägivalda. See on motiveeritud kasvatuslikust eesmärgist ja on lühiajalise kehalise või vaimse valuga ning eesmärgiks ei ole lapse kahjustamine või vigastamine. Hoolimata laste õigusest vägivaldavabale kasvatusle, tolereerib osa elanikkonnast selliseid kergeid vorme. Väärkohtlemise all mõistetakse aga füüsilist ja psüühilist vägivalda, kus tekitatakse eesmärgipäraselt vigastusi ning kahjustusi, või teadlikult arvestatakse nende kui tagajärgedega. Selliseid lapse kohtlemise vorme aga rahvastiku seas enam ei tolereerita.²⁶

Seega üheks võimalikuks karistamise ja väärkohtlemise eristamise viisiks on motiiv ja eesmärk. Kasvatusevägivalda tõlgendaksin siinkohal karistamisena, mille eesmärgiks on last õpetada või distsiplineerida, kuna motiiviks pole lapsele kahju tekitamine. Vägivald puhul aga on esmane eesmärk lapse kahjustamine.

---

²⁵ L. Tamm. Käsk ja keeld, tasu ja karistus. Tallinn: Valgus 1976, lk 14.

²⁶ *Erziehungsgewalt und Misshandlung*. - ISA e.V. Institut für soziale Arbeit, Deutscher Kinderschutzbund Landesverband NRW e.V.
Arvutivõrgus:<http://www.kinderschutz-in-nrw.de/fuer-erwachsene/kindeswohl/erscheinungsformen-der-kindeswohlgefaehrdung/erziehungsgewalt-und-misshandlung.html> (26.03.2013).

Muidugi oleks imeline ja naiivne arvata, et peaksime olema võimelised oma lapsi kasvatama ilma igasuguse karistamiseta. Paraku peavad ka lapsed kuskilt õppima, et teatud reeglite ületamisele järgnevad tagajärjed. Siinkohal tekib küsimus, kas äärmistel juhtudel ja teatud olukordades on näiteks laks lapse istmikule tema korralekutsumiseks õigustatud? Loomulikult võib siin lõputult arutleda, miks ei ole vanem võimeline end kehtestama lihtsalt lapsega rääkides või hea eeskuju andmisega. See oleks ideaalne käitumismudel. Kuid kaasaegse elutempo ja vanemate kasvatusoskuste või oskamatuste juures see sajaprotsendiliselt ei teostu. Kas juhtumid, kui lapsevanem kutsub oma last korrale, sundides teda nurgas seisma, takistades teda füüsiliselt sealt ära tulemast enne, kui ta pole oma halva teo üle järele mõelnud, või näiteks tutistab last olukorras, kus laps on jooksnud keelatud sõiduteele, annavad meile pildi lapsevanemast, kes väärkohtleb füüsiliselt oma last ning on seega ära teeninud korrakaitseorganite sekkumise ja kohtuliku karistuse või on siiski tegemist oma last õiglaselt karistanud lapsevanemaga, sest karistus on vastavuses lapse poolt kordasaadetud halva teoga?

Antud bakalaureusetöö kirjutamise ajal oli meedias väga aktuaalne Tõstamaa kooli juhtum²⁷, kus koolipoisid mõnitavalt ja vägivallatsevalt (kui tõlgendada, et iga füüsiline negatiivne kontakt on vägivallatsemine) käitusid koolitunnis oma õpetajaga. Antud töö autori arvates on see ilmselge näide olukorrast, kus noorukid, kes on väga hästi teadlikud oma õigustest, eriti sellest, et õpetaja ei tohi neid füüsiliselt puutuda ja korrale kutsuda, kasutavad karistust kartmata ise vägivalda.

Nimetatud näites said noorukid eelkirjeldatud käitumise eest vaid käskkirjalise karistuse, mis töö autori arvates ei ole piisav karistus tehtud teo eest ja ei toeta rahuliku õpikeskkonna loomist. Niisugune karistus julgustab käitumisraskustega noori olema lugupidamatu nii oma vanemate kui ka õpetajate suhtes, sest viimastest ei sõltuta majanduslikult (kodu, söök, taskuraha). Elulised on juhtumid, kus õpetaja, kes on julgenud füüsilist kontakti luues (ja me ei räägi siinkohal joonlauaga vastu näppe andmisest) olukorda lahendada, on ametist vabastatud.

Samas hämmastas ka õpetaja suutmatus olukorda lahendada. Kas õpetaja ei osanud või ei julgenud teisiti käituda; või ei teadnud ta, missugused võimalused, õigused ja kohustused tal

---

²⁷ M. Teder. Koolivägivald: õpilased mõnitavad õpetajat. Postimees. 29.01.2013.

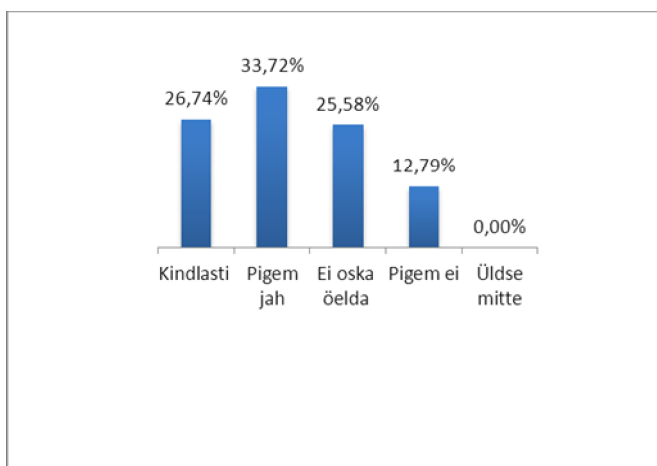
Arvutivõrgus: <http://www.postimees.ee/1119278/koolivagivald-opilased-monitavad-opetajat/> (06.05.2013).

on sellise olukordade lahendamiseks?

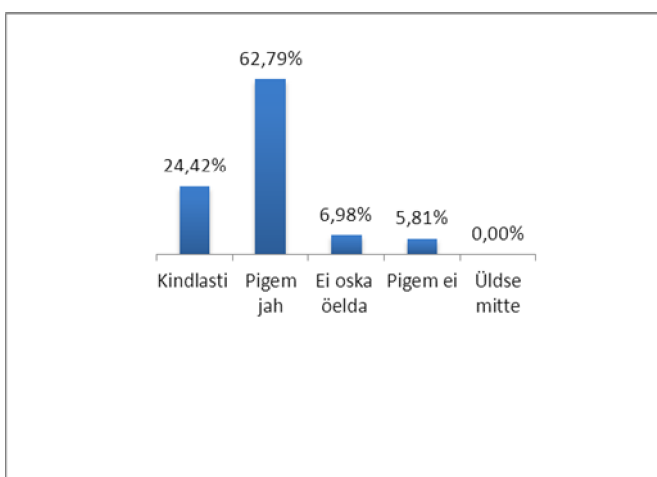
Üleskerkinud küsimused ajendasidki läbi viima küsitlust õpetajate seas.

Kui võrrelda pedagoogide antud vastuseid küsimustele „Kas kehtivas seaduses sätestatud füüsilise karistamise keeld on õigustatud?“ ja „Kas seadusandlus annab õpilasele liiga palju õigusi ja jätab õpetajad õigusteta?“ selgub, et füüsilise karistamise keelu kinnitamine seadusandluses on olnud õige ja vajalik samm, kuid samas ollakse sisemiselt veendunud, et lastel on koolis liiga palju õigusi ja õpetajad on jäetud õigusteta (vt joonised 1 ja 2).

Joonis 1. Kas kehtivas seaduses sätestatud füüsilise karistamise keeld on õigustatud? ²⁸

Joonis 2. Kas seadusandlus annab õpilasele liiga palju õigusi ja jätab õpetajad õigusteta?

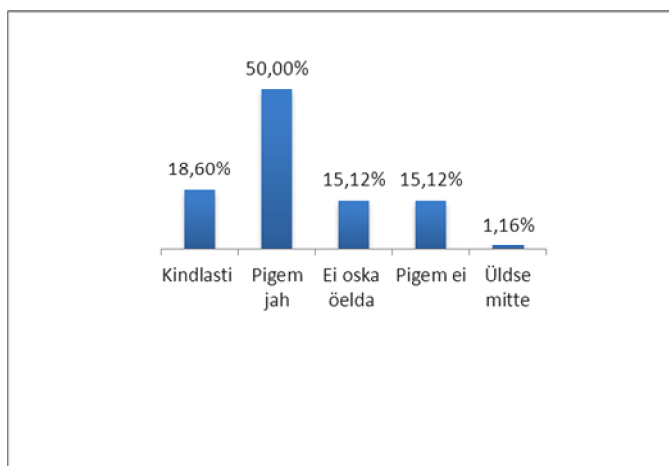

Küsimuste „Kas kehtiva seaduse järgi on õpetajal raskem luua endast autoriteeti?“ ja „Kas füüsilise sekkumise mittelubamine on põhjustanud õppetöö häirimist?“ vastuste põhjal võib

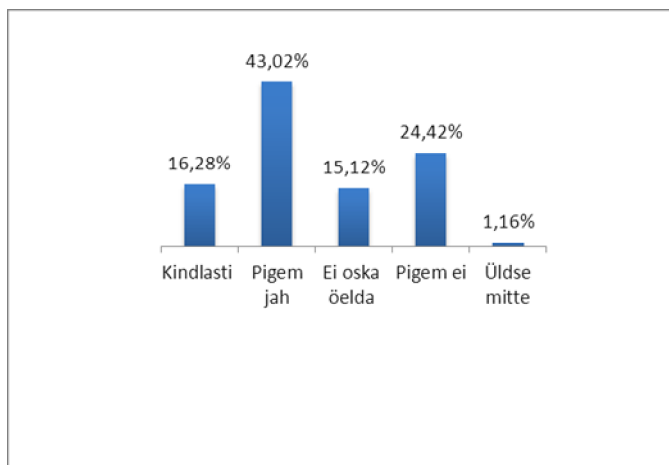
²⁸ Kõikidele küsimustele vastas 86 respondenti vanuses 26-73 eluaastat, erialane staaž 1-50 aastat, üks vene rahvusest, ülejäänud eesti rahvusest. Küsitlus viidi läbi Tartu linna koolides (Raatuse Gümnaasium, Kommertsgümnaasium, Descartes Lütseum).

järeldada, et pedagoogid arvates kehtiv seadusandlus ei kaitse nende huve, ning mis peamine, pedagoogide antud vastuste tulemist nähtub, et seaduses kehtestatud füüsilise karistamise täielik keeld on viinud olukorrani, kus õpilased, teades oma õigusi, kasutavad seda oma huvides ära, õpetajatel puudub aga seadusest tulenev õigus füüsiliselt sekkuda (talutada korrarikkuja klassiruumist välja, panna seisma nurka jne). (Vt joonised 3 ja 4).

Joonis 3. Kas kehtiva seaduse järgi on õpetajal raskem luua endast autoriteeti?

Joonis 4. Kas füüsilise sekkumise mittelubamine on põhjustanud õppetöö häirimist?

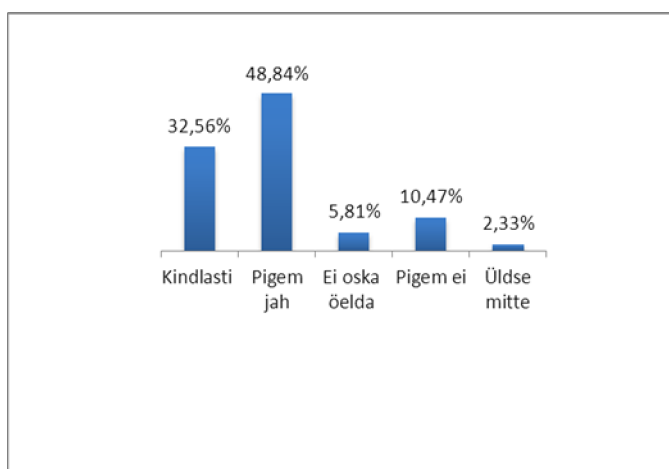

Teemaga seonduvaks nähtuseks on autori hinnangul laste vabakasvatus. Tegemist on kasvatusmeetodiga, kus lapsele pole kehtestatud mingisuguseid käitumispiire ega -reegleid: lapsevanem on kindlalt veendunud, et laps omandab need ise ja leiab oma tee ühiskonnas. Tekib küsimus, kas siin ei ole tegemist hoopis lapse väärkohtlemisega. Piltliku näitena võiks võrrelda seda metsiku hundi laskmisena tsivilisatsiooni, kes siis valusate kogemuste põhjal peab õppima elama ühiskonnas kehtivate, kuid talle tundmatute reeglite järgi. Kas sellise kasvatusmeetodi puhul pole tegemist olukorraga, kus lapsevanem lükkab oma vastutuse kas

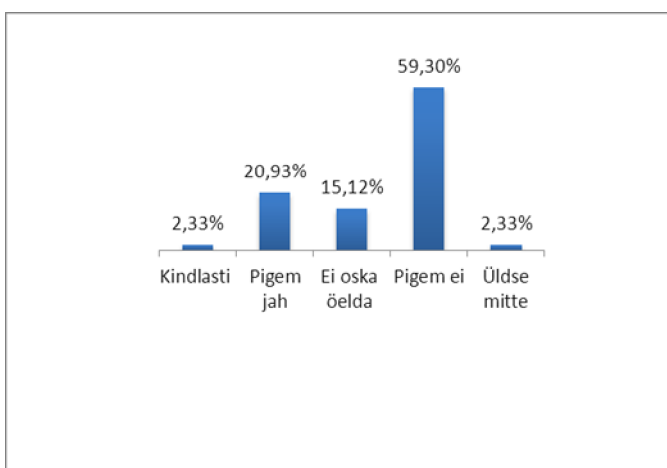
siis lasteaiakasvatavate või koolis õpetaja õlgadele, kelle võimalused on aga väga piiratud? Sellest lähtuvalt ka küsimus: „Kas sundolukorras täiskasvanu, kes kaotab kontrolli, sest peab korrale kutsuma noorukit, kel puuduvad igasugused teadmised käitumise piiridest (ja kes on harjunud saama oma tahtmisi nt läbi jonniga, hammustamise, löömise, küünistamise, sülitamise, karjumise) ning karistab last füüsiliselt, kas siis tutistades, talutades füüsiliselt ruumist välja, on ikka väärkohtleja, või on ta siiski viinud ellu alaealise suhtes õiglase karistuse?“

Küsimusele „Kas kodune karistatus ja vabakasvatus on avaldanud mõju kooli distsipliinile?“ vastasid pedagoogid, et „pigem jah“ (vt joonis 5). Samas vastati küsimustele „Kas lastele õpetatakse piisavalt mitte ainult nende õigusi, vaid ka seadusest tulenevaid kohustusi?“ ja „Kas vanemad osalevad piisavalt konfliktsituatsioonide lahendamisel?“ ülekaalukalt „pigem ei“ (vt joonised 6 ja 7). Antud töö autori seisukohast annavad kahe viimati äramärgitud joonise tulemid kinnitust sellele, et tänapäeval lükkavad lapsevanemad üsna kergekäeliselt oma kohustused laste kasvatamisel lasteaedade ja koolide ülesandeks.

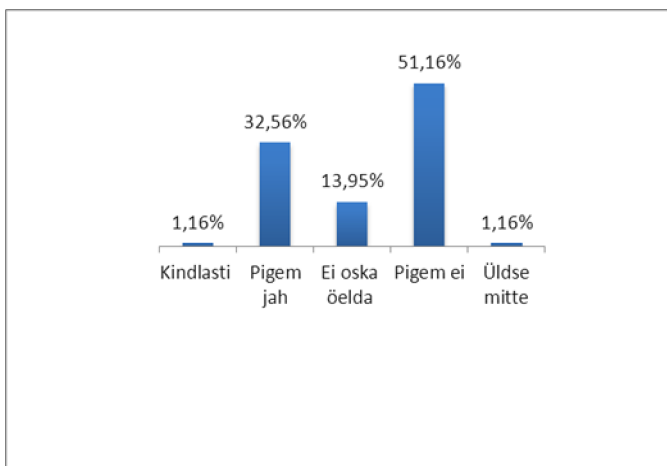
Joonis 5. Kas kodune karistatus ja vabakasvatus on avaldanud mõju kooli distsipliinile?

Joonis 6. Kas lastele õpetatakse piisavalt mitte ainult nende õigusi, vaid ka seadusest tulenevaid kohustusi?

Joonis 7. Kas vanemad osalevad piisavalt konfliktsituatsioonide lahendamisel?

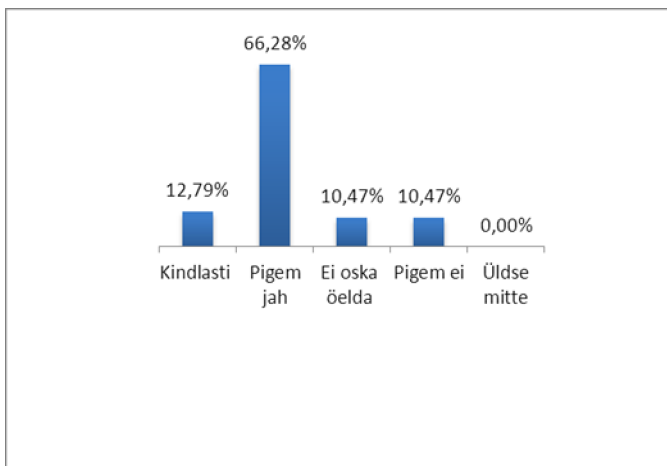

Kindlasti tuleneb selline käitumine, kus ei leita aega oma laste jaoks, tänapäeva lapsevanemate kiirest elutempost ja rahaliste kohustuste suurusest. Leitakse, et eelkõige on vajalik tagada perele materiaalne heaolu ning see tähendab kas karjääri edendamist või siis töökoha säilitamist. Mõlemal juhul on märksõnadeks pikad tööpäevad, ületunnid ja lisa-teenimisvõimaluste otsimine. Pedagoogid lasteaedades ja koolides on jäetud täitma nii lapsevanemate, õpetajate kui psühholoogide rolli.

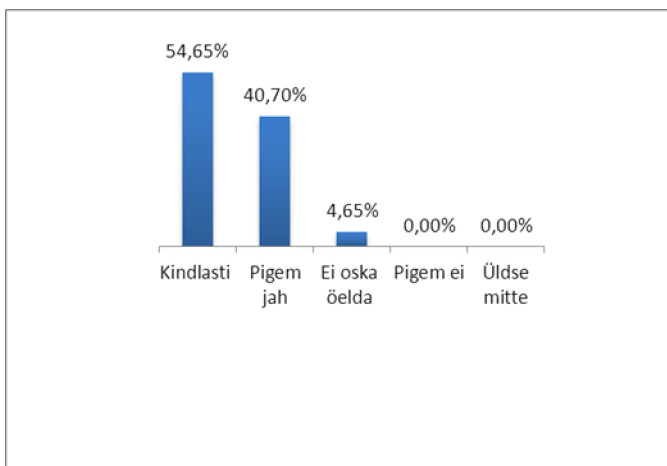
66,28% ankeetküsitluses osalenutest vastas küsimusele „ Kas tunnete, et vanemad lükkavad kasvatus õpetajate/kasvatajate õlgadele?“ „pigem jah“, ning 54,65% osalenutest vastas küsimusele „Kas vanematel peaks lasuma suurem vastutus laste käitumise osas?“, et „kindlasti“ peaks lasuma lapsevanematel laste käitumise osas suurem vastutus (vt joonised 8 ja 9) Samuti leiti ülekaalukalt, et lapsed elavad oma koduseid situatsioone provokatiivselt

õpetajate peal välja (vt joonis 10).

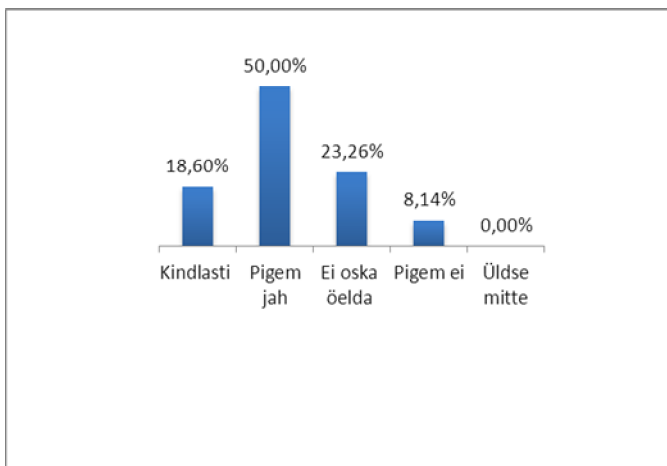
Joonis 8. Kas tunnete, et vanemad lükkavad kasvatusõpetajate/kasvatajate õlgadele?

Joonis 9. Kas vanematel peaks laskuma suurem vastutus laste käitumise osas?

Joonis 10. Kas koduseid situatsioone elatakse koolis provokatiivselt õpetajate peal välja?

Raamatus „Sotsiaaltöö teooria ja praktika“, kus on antud lähtealused isikliku, perekondliku ja ühiskondliku elu tugevdamiseks, selgitatakse laste karistamise või distsiplineerimise piiri just

lastekodu või muu institutsiooni seisukohast vaadates. Nimelt tuuakse välja, et üldiselt on keelatud laste distsiplineerimiseks kasutada ihunuhtlust, alandavaid väljendusi, toidu, riietuse, voodipesu vms äravõtmist. Peaks aga kasutama:

- lapse aktsepteeriva käitumise esiletoomist;
- selgitust keelatud käitumise kohta;
- juhtumi üle lapsega rääkimist;
- privileegide äravõtmist;
- teatud ülesannete andmist lapsele;
- kahju hüvitamist;
- ajutiselt grupist eemaldamist;
- last huvitava tegevuse vähendamist;
- hoidmist, kui laps on kaotanud enesekontrolli;
- lühikeseks ajaks isolatsiooniruumi valve alla panemist.

Lapse distsiplineerimine peab olema motiveeritud tahtest last ilma vihavaenuta aidata. Karistus ei tohi olla suurem, kui asi väärt on, ja karistama peab võimalikult kohe pärast tegu. Kõik laste distsiplineerimised kantakse toimikutesse järgmisteks aruteludeks. Käitumised, mis väärivad karistamist, on hiljaksjäämine (kooli, sööma jne), oma kohustuste mittetäitmine, pahade sõnade kasutamine, vastuhakkamine, teiste löömine, varastamine, asjade lõhkumine, kooli mitte minemine, keelatud asjade tegemine, kodukorra segamine jne.²⁹

Laste karistamine institutsioonis tekitab sageli palju avalikke arutelusid. Teatud juhtudel leitakse, et vägivaldajuhtumites, kus osapoolteks õpetaja ja õpilane, lasub süü mõlemal³⁰, riiklikul tasandil kaitstakse kindlalt seisukohta, et lapse karistamine füüsiliselt ei ole lubatav, ja seda isegi siis, kui konflikt osutub mõlemapoolseks ning süü lasub ka lapsel³¹.

Iga lapsevanem soovib, et tema lapsest kujuneks tugev ja terve, osav ja täpne, töökas ja aus inimene, kodanik, kes oskab ja tahab kaasa aidata meie ühiskonna progressile. Ei usu, et leidub vanemaid, kes seaksid endale ülesandeks kasvatada oma lastest laisku, valelikke, argu või jõhkraid inimesi. Ent mõned lapsed ometi võrsuvad selliseiks. Nad kujunevad vääriti meie

---

²⁹ R. Kreem. Sotsiaatöö teooria ja praktika. Tartu 1995, lk 323.

³⁰ E. Randoja. Õpetaja ja Õpilase tülis lasub süü mõlemal. – Tartu Postimees 9.02.2011.
Arvutivõrgus: <http://www.tartupostimees.ee/385307/opilase-ja-opetaja-tulis-lasub-suu-molem/> (26.03.2013).

³¹ J. Olmaru. Prokurör: kätt lapsele külge panna ei tohi. – Tartu Postimees 29.08.2011.
Arvutivõrgus: <http://www.tartupostimees.ee/544518/prokuror-katt-lapsele-kulge-panna-ei-tohi/> (26.03.2013).

kõige parematest eesmärkidest hoolimata. Miks siis? Saatuslik ettemääratus? Sünnipäraseid kalduvused? Halvad sõbrad? Vilumatud õpetajad?

Heast eesmärgist hea tulemuseni on pikk tee. Mistahes elualal saab eesmärki realiseerida ainult siis, kui tuntakse ja kasutatakse õigeid vahendeid selle saavutamiseks. Eeskujulik projekt üksi ei taga head ehitust, on vaja tunda viise, kuidas seda ellu viia. Oskamatut ehitajat, kes ei tunne tehnoloogiat, ei aita parimgi projekt.

Seletus, nõudmine, harjutamine, ergutamine, karistamine – juba mittetäielik loetelu näitab, et kasvatusviiside arsenal on üsnagi ulatuslik ja mitmekesine.³²

Vaatamata suurele hulgale erialakirjandusele, mis taunib füüsilist või alandavat laste kohtlemist, õpetab pedagooge rakendama humaanseid kasvatusmeetodeid, on palju kõlapinda Eestis tekitanud Kaagvere erikool, mis on antud bakalaureusetöö autori seiskohast näide laste karistamise piiride ületamisest ning kasvukeskonnast, milles lapsed ei tohiks kasvada, olgu nad siis kui tahes hälbiva käitumise või psühhiaatriliste probleemidega.³³ Kaagvere erikooli juhtum on selge näide ka sellest, kuidas mitte ainult koduseinte vahel ja pereringis toimepandav vägivald laste suhtes jääb aastaid märkamata naabritele, sotsiaalhoolekandeasutustele ja õiguskaitseorganitele. Paraku tabab sama saatus ka neid lapsi, kes kasvavad teatud institutsioonides, sedapuhku siis erikoolis.³⁴

Ankeetküsimusele „Kas koolidele tuleks seadusega kehtestada ühine „Karistuskäsiraamat“?“, vastates olid pedagoogid väga erinevatel seisukohtadel ning ülekaalukalt ei tõusnud esile ükski vastusevariant, pigem tundub uurimuse läbiviijale, et pedagoogid olid siinkohal kahtleval seisukohal. Samas aga vastati küsimusele „Kas seadusandlus annab õpetajatele piisavalt võimalusi lahendada konfliktsituatsioone?“ ülekaalukalt „Ei“ – lausa 56,98%. Näib, et ühtse „Karistuskäsiraamatu“ kehtestamist kardetakse, kuigi ollakse veendumusel, et kehtiv seadusandlus ei ole abiks õpilaste ja õpetajate vaheliste konfliktsituatsioonide lahendamisel (vt joonised 11 ja 12).

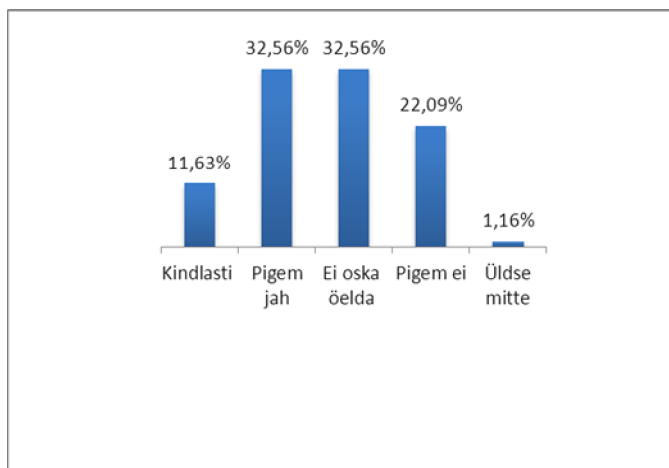
---

³² L. Tamm 1976, lk 3.

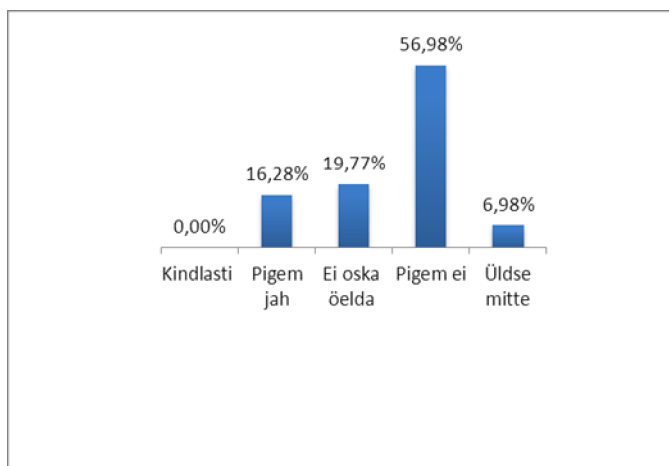
³³ Teder leidis Kaagvere erikooli töös mitmeid puuduseid. – www.delfi.ee 4.01.2011.
Arvutivõrgus:<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/teder-leidis-kaagvere-erikooli-toos-mitmeid-puuduseid.d?id=37836267> (26.03.2013).

³⁴ J. Filippov. Paljastus: miks Kaagvere erikool ei toimi? – Eesti Ekspress 22.06.2011.
Arvutivõrgus:<http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/estiuudised/paljastus-miks-kaagvere-erikool-ei-toimi.d?id=48246419> (26.03.2013).

Joonis 11. Kas koolidele tuleks seadusega kehtestada ühene „karistuskäsiraamat“?

Joonis 12. Kas seadusandlus annab õpetajale piisavalt võimalusi lahendada konfliktsituatsiooni?

4.2. Karistamine vs väärkohtlemine Eesti Vabariigi õigusaktides

Otsides vastust küsimusele, kust jookseb siiski piir lubatud füüsilise karistamise ja füüsilise väärkohtlemise vahel, pöördugem Eesti Vabariigi õigusaktide poole, mis reguleerivad alaealiste karistamist ja väärkohtlemist.

4.2.1. Karistusseadustik

Karusseadustik (KarS)³⁵ ei sätesta eraldi kuriteona lapse kehalist või alandavat karistamist.

KarS § 118 kohaselt on karistatav raske tervisekahjustuse tekitamine. Rasketeks tervisekahjustusteks peetakse selliseid kahjustusi, millega on põhjustatud oht elule, raske kehaline haigus, raske psüühikahäire, raseduse katkemine, nägu moonutav ravimatu vigastus või mõne elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine.

Vastavalt KarS § 121 on kuriteona karistatav kehaline väärkohtlemine, milleks loetakse kõik sellised tervisekahjustused, mis ei ole rasked ehk mis ei ole hõlmatud KarS § 118 toodud loetelus. Kehaliseks väärkohtlemiseks peetakse muuhulgas löömist, peksmist või valu tekitamist muul moel.

Eraldi koosseisuna on karistusseadustiku kohaselt karistatav piinamine, milleks peetakse järjepidevat või suurt valu tekitanud kehalist väärkohtlemist (KarS § 122).

Kuigi iseseisvat koosseisu laste suhtes toime pandud kehalise väärkohtlemise või piinamise suhtes seadustikus ette nähtud ei ole, loetakse KarS § 58 punkti 3 kohaselt teo toimepanek teadvalt noorema kui 12-aastase isiku suhtes raskendavaks asjaoluks. Raskendavaks asjaoluks peetakse ka kuriteo toimepanekut isiku suhtes, kes on süüdlasest perekondlikus sõltuvuses (KarS § 58 lg 4).

4.2.2. Lastekaitseadus ja perekonnaseadus

Eesti kehtiva lastekaitse seaduse (LaKS) põhimõtted tulenevad paljuski ÜRO lapse õiguste konventsioonist. Seaduse § 3 kohaselt on lastekaitse põhimõtteks alati ja igal pool seada esikohale lapse huvid.

Vastavalt LaKS §-le 31 tuleb igat last alati kohelda nagu isiksust, tema omapära, iga ja sugu arvestavalt. Seaduse § 31 lõige 1 peab lubamatuks lapse alavääristamise, hirmutamise või karistamise viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist.

---

³⁵ Karistusseadustik. 6. juuni 2002. – RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 12.

Juhul, kui täiskasvanu on last lubamatul viisil kohelnud, on sotsiaaltalitus pädev sekkuma konflikti lahendamisesse ning vajadusel tegema esildise süüdi oleva isiku karistamiseks administratiiv- või kriminaalkorras. Vägivalla või halva kohtlemise tõttu kannatanud lapsele tuleb anda vajalikku abi. Nõustatakse ka vägivalda tarvitanud täiskasvanut, et vätida halva kohtlemise kordumist.

Lastekaitse seaduse järgi ei või lapse õpetamine olla seotud kehalise või vaimse vägivallaga. Õpetamine peab kooskõlas § 41 olema isiksusekeskne, lähtuma sugupoolte erinevusest ning rajanema õpilaste edusammude tunnustamisel.

Eeltoodud sätetest nähtub, et sõnaselgelt keeldu mistahes kehaliste karistuste kohaldamiseks laste suhtes, sealhulgas nende kohaldamiseks perekonnaringis, lastekaitse seadus ei sätesta. Seaduse alusel on lapse suhtes küll keelatud selliste karistuste kohaldamine, mis tekitavad lapsele piina, kehalisi kahjustusi või ohustavad kuidagi tema vaimset või kehalist tervist, kuid kui kehaline karistus otseselt nendele tingimustele ei vasta, on see kehtiva lastekaitse seaduse alusel justkui lubatav.³⁶

Kehtiva perekonnaseaduse § 116 lõige 2 sätestab, et vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest (edaspidi *vanema hooldusõigus*). Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku eest (edaspidi *isikuhooldus*) ja õigust hoolitseda lapse vara eest (edaspidi *varahooldus*) ning otsustada lapsega seotud asju.

Perekonnaseadus § 118 täpsustab vanema hooldusõiguse teostamine põhimõtet lõikes 1, mille kohaselt vanemad teostavad lapse suhtes ühist hooldusõigust ja täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu ning § 124 annab isikuhooldusõiguse sisu, kus lõige 1 ütleb, et isikuhooldus on hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda. Sama paragrahvi lõige 2 ütleb aga, et kehaline, vaimne ja hingeline väärkohtlemine ning muude lapse suhtes alandavate kasvatusabinõude rakendamine on keelatud.³⁷

Eeltoodust järeldub, et kuigi Lastekaitse seaduses ei olnud sõnaselgelt keeldu lapse füüsiliseks karistamiseks, on Perekonnaseaduses sätestatud keeld last väärkohelda nii füüsiliselt kui ka

---

³⁶ A. Uritam VII/2007, lk 550.

³⁷ Perekonnaseadus 8. november 2009. – RT I, 27.06.2012, 12; RT I 2009, 60, 395.

hingeliselt ja vaimselt. Mis aga peamine, Perekonnaseaduse kohaselt on nõutav lapse „igakülgne heaolu“ tagamine.

4.2.3. Haridust puudutavad õigusaktid

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 9 lg 2 kohaselt on koolikohustuslik isik (sealhulgas välisriigi kodakondsusega või määratlemata kodakondsusega isik, välja arvatud Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni esindaja laps, kelle elukoht on Eestis), kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks. Isik on koolikohustuslik kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni. § 44 lõike 1 sätestatu kohaselt tagab kool õpilase koolis viibimise ajal tema vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse, lõige 3 aga sätestab, et õpilaste ja koolitöötajate vaimse ja füüsilise turvalisuse ja tervise kaitseks ning vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamise abinõude rakendamiseks kooli kodukorras sätestatu kohaselt loob võimalused kooli pidaja ning selle korraldab direktor.

§ 44 lõige 4 ütleb, et vägivalla ennetamiseks tagatakse koolis järelevalve õpilaste üle kogu õppepäeva vältel. Ruumide ja territooriumi kasutamine korraldatakse võimaluse piires selliselt, et see aitaks ennetada õpilaste ja koolitöötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustava olukorra tekkimist ning lõike 5 toodud regulatsiooni kohaselt võib kool õpilaste ja koolitöötajate turvalisust ohustava olukorra ennetamiseks ning olukorrale reageerimiseks kasutada kooli territooriumil jälgimiseadmetikku turvaseaduses sätestatud tähenduses ja korras, arvestades isikuandmete kaitse seaduses sätestatud nõudeid. Jälgimiseadmetiku kasutamise kord sätestatakse § 44 lõike 6 kohaselt kooli kodukorras, lõige 7 lubab aga õpilaste ja koolitöötajate turvalisuse ning piiratud teovõimega õpilaste üle järelevalve tagamiseks kontrollida kooli hoonest või territooriumilt sisse- ja väljaliikumist ning piirata statsionaarses õppes põhiharidust omandava piiratud teovõimega õpilase kooli hoonest või territooriumilt väljaliikumist.³⁸

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatust nähtub, et kool peab tagama laste vaimse ja füüsilise tervise ning rida sätteid panevad koolidele kohustuse tagada koolis nii õpilaste kui õpetajate turvalisus. Siiski ei leidu seaduses endas regulatsioone selle kohta, millised karistusi tohib kool rakendada õpilaste suhtes, kes ohustavad teiste kaasõpilaste ja õpetajate turvalisust ning käituvad hälbivalt. Ka ei reguleeri teadus- ja haridusministri määrus nr 41 „Õpilase

---

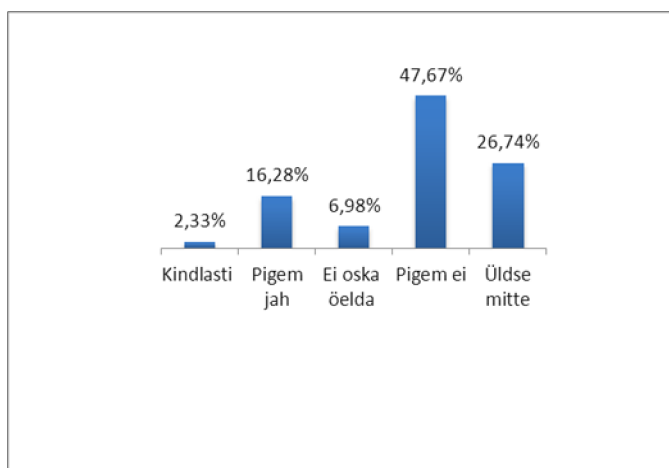
³⁸ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 9.juuni 2010 - RT I, 02.07.2012, 14; RT I 2010, 41, 240.

hindamise, järgmise klassi üleviimise, täiendavale õppetööle ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord”³⁹ vaid selle § 2 lõike 2 kohaselt lähtutakse käitumise ja hoolsuse hindamisel kooli õppekava ning kooli kodukorra nõuetest ning lõike 3 kohaselt sätestatakse teadmiste ja oskuste ning käitumise ja hoolsuse hindamise põhimõtted, tingimused ja kord (edaspidi *hindamise korraldus*) kooli õppekavas, arvestades põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses, käesolevas määruses ning teistes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel antud õigusaktides sätestatud.

Haridust puudutavate õigusaktide analüüsist lähtuvalt tuleneb, et distsiplinaarmedetete kohaldamine on jätud koolide endi otsustada. Siiski näib see antud uurimustöö kirjutajale suhteliselt ebaefektiivsena ja segadust tekitavana, sest nii ei ole ju ühtset kokkulepet ning juhul, kui mõni kool julgeb karistusmeetodina kasutada midagi eksteemsemat kui käskkirja väljatrükkimine, on üsnagi tõenäoline, et sellele järgneb avalik rünnak ning veelgi tõenäolisem on see, et see saab olema negatiivne.

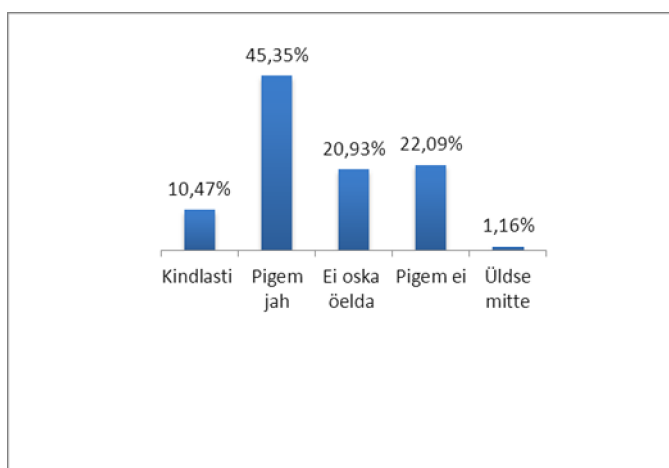
Pedagoogide seas läbiviidud ankeetküsitlusest selgus, et õpetajate arvates ei ole füüsiline karistamine ja väärkohtlemine kattuvad mõisted (vt joonis 13) ning veelgi ülekaalukamalt tunnistavad nad, et jätavad konfliktsituatsiooni füüsiliselt sekkumata (sageli probleemi lahendamata), kartes olla ise lõpuks süüdlane (vt joonis 14).

Joonis 13. Kas füüsiline karistamine ja väärkohtlemine on Teie arvates kattuvad mõisted?

³⁹ Teadus- ja haridusministri määrus nr 41 „Õpilase hindamise, järgmise klassi üleviimise, täiendavale õppetööle ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” 6. november 2006. – RTL 2006, 83, 1518.

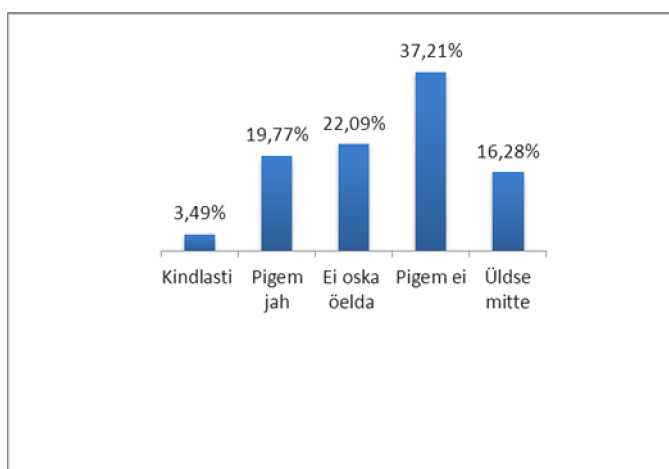
Joonis 14. Kas õpetaja jätab konfliktsituatsiooni füüsiliselt sekkumata (probleemi lahendamata), kartuses olla ise lõpuks süüdlane?

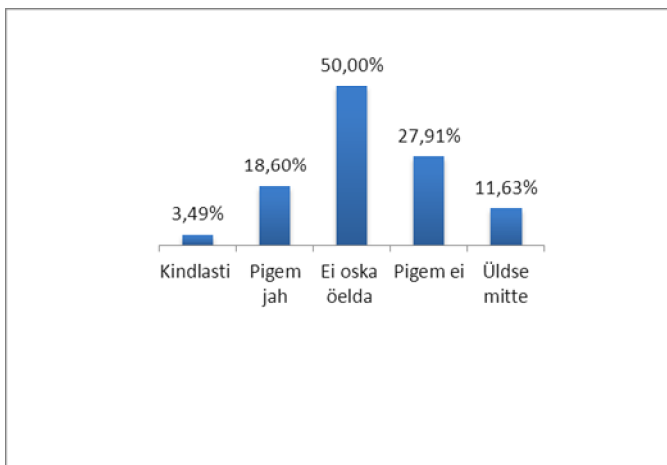
Eelnimetatud vastustest saab järeldada, et pedagoogide arvates kasvatuslikul eesmärgil teatud situatsioonides füüsiline sekkumine (ja ka füüsiline karistamine) on õigustatud või siis vajalik selleks, et lõpetada mingi konkreetne lapse hälbiv käitumine, ning reaalselt sekkuda kardetakse vaid seetõttu, et kehtiva seadusandluse kontekstis jääks sekkuja ehk õpetaja ise süüdi.

Vastustest küsimustele „Kas leiate, et füüsilise karistamise lubatavus (n.ö kasvatuskaristus) aitab lapsel edasises elus paremini hakkama saada?“ ja „Kas füüsiline karistamine (n.ö kasvatuskaristus) peaks olema lubatud?“ selgub, et pedagoogid on arvamusel, et pigem toob füüsilise karistamise lubatavus rohkem negatiivset mõju lapse edasises elus ja pigem ei peaks ikkagi füüsiline karistamine olema lubatud (vt joonised 15 ja 16).

Joonis 15. Kas leiate, et füüsilise karistamise lubatavus (n.ö kasvatuskaristus) aitab lapsel edasises elus paremini hakkama saada?

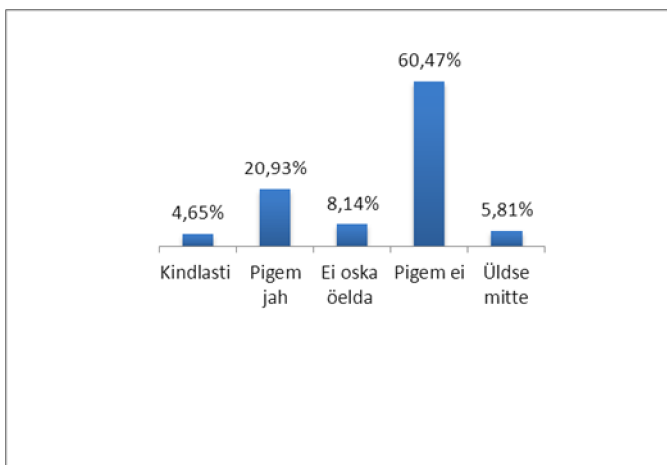

Joonis 16. Kas füüsiline karistamine (nõ kasvatuskaristus) peaks olema lubatud?

Kuigi eelnevalt on antud bakalaureusetöö raames esitatud näiteid ajakirjandusest, kus avalikkuse ette on jõudnud mitmed juhtumid konfliktsituatsioonidest õpilaste ja õpetajate vahel, on ankeetküsitlusele vastanud pedagoogid siiski leidnud, et üldiselt ei esine koolides tihti situatsioone, kus õpetajal tekiks soov füüsiliselt sekkuda (vt joonis 17).

Joonis 17. Kas koolis esineb tihti situatsioone, kus tahaks füüsiliselt sekkuda?

5. FÜÜSILISE VÄÄRKOHTLEMISE TAGAJÄRJED

Üsna selge ja iseenesest mõistetav on, et lapse suhtes toimepandud füüsilisele väärkohtlemisele järgnevad tagajärjed nii väärkoheldud lapsele kui ka teo tuvastamisel ja karistussüsteemi toimimisel väärkohtlejale. Palju raskem on aga igal inimesel, kes suhtub taunivalt laste füüsilisse väärkohtlemisse ja karistamisse, võtta omaks ja mõista olukorda, kus väärkohtleja asetseb vastupidiselt tavapärasele arusaamale hoopiski ohvri või kannataja rollis.

5.1. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjed lapsele

Füüsiline väärkohtlemine jätab lapsele paratamatult jälje. Tagajärgede tõsidus sõltub nii lapsest, väärkohtlejast, väärkohtlemise iseärasusest kui ka keskkonnast. Selleks, et paremini toime tulla oma keskkonnas, omandavad väärkoheldud lapsed erilisi käitumisviise. Need on juba imikueas õpitud kohanemismehhanismid väärkohtlevas keskkonnas, mis peegeldavad häiritud suhteid peres, veelgi enam aga suhteid lapse ja väärkohtleva vanema vahel.

Sõltumata sellest, millises vormis väärkohtlemine esineb, mõjutab see lapse arengu füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja intellektuaalset aspekti. Vahel on raske eristada väärkohtlemise ja perekonna sotsiaalmajanduslike tingimuste mõju lapse arengule, sest ka rasketest majanduslikest ja sotsiaalsetest oludest pärit lastel esineb headele peresuhetele vaatamata arenguprobleeme.

Füüsilise väärkohtlemise spetsiifilisteks tagajärgedeks lapsele on:

1. intellektuaalne ja arenguline kahjustus

Mitmes uurimuses on tõestatud, et füüsilise väärkohtlemise all kannatavate laste intellekti näitaja IQ on oluliselt madalam kui teistel, kes on kasvanud adekvaatse vanemliku hoolitsusega peredes. Samuti esineb väärkoheldud lastel sagedamini kõne- ja keeleprobleeme, st nende kõne- ja eneseväljendamiseoskus ning teiste kõnest arusaamine on eale vastavast tasemest madalam.

2. kesknärvisüsteemi kahjustus

Füüsilise väärkohtlemise keskkonnas kasvanud lastel esineb sageli nn „pehmeid märke“ kesknärvisüsteemi kahjustustest. Need võivad ilmned a intellektuaalse arengu, keele ja kõne arengu kergete häiretena, emotsionaalse labiilsusena, kergete mäluhäiretena.

3. üliaktiivne ja kontrollimatu käitumine

Füüsilise väärkohtlemise ohvrite puhul on sageli kõige rohkem viidatud nende laste

agressiivsele ja hävitavale käitumisele nii koolis kui kodus. Sageli nad türanniseerivad koolis kaasõpilasi, kaklevad, kipuvad kallale või käituvad ründvalt oma eakaaslaste ning õdede-vendadega.⁴⁰

Väga põhjalik ülevaade laste füüsilise väärkohtlemise kahjulikkuse kohta on tehtud 2002. aastal Elisabeth Thompson Gershoffi poolt Columbia Ülikoolist. Tema poolt koostatud uuringute meta-analüüs toetus kümne uuringu läbitöötamisele. Uuringutulemused näitasid, et laste füüsilisel karistamisel on mitmeid pikemaajalisi tagajärgi. Lühidalt võib füüsilise karistamise tagajärgi iseloomustada järgmiste märksõnadega: agressiivne käitumine, delikventne, kuritegelik ja antisotsiaalne käitumine; halvad suhted vanematega; depressioon.⁴¹

Samuti on kindlaks tehtud, et mõnedel lastel teatud vanuses kehaline karistus võib tuua lühiajalist tulemust või kuuletumist, kuid kehaline karistamine ei õpeta lapsele midagi soovitud käitumisest ning pikaajalised tagajärjed on kõik negatiivsed.⁴²

Kõik eelnimetatu puudutab seda, kui me räägime toimepandud ja tuvastatud füüsilisest väärkohtlemisest. Järjekordselt jõuab autor küsimuseni, kust kulgeb piir füüsilise väärkohtlemise ja füüsilise karistuse vahel.

5.2. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjed väärkohtlejale

Karistusseadustiku⁴³ § 118 lõike 1 kohaselt tervisekahjustuse tekitamise eest, kui sellega on põhjustatud oht elule, raske kehaline haigus, raske psüühikahäire, raseduse katkemine, nägu oluliselt moonutav ravimatu vigastus või elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine, – karistatakse nelja- kuni kaheteistaastase vangistusega. § 121 kohaselt teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega ning § 122 sätestatu kohaselt järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

---

⁴⁰ R. Soonets 1997, lk 117-124.

⁴¹ E.T. Gershoff. Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review. *Psychological Bulletin*, 2002, Vol. 128, No. 4, 539-579.
Arvutivõrgus: <http://www.endcorporalpunishment.org/pages/pdfs/Gershoff-2002.pdf> (09.04.2013).

⁴² Children are unbeatable, Research review. London, 2004. 1-8.
Arvutivõrgus: www.childreninwales.org.uk/2453.file.dld (09.04.2013).

⁴³ Karistusseadustik. 6. juuni 2002. – RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 12.

Karistusseadustiku § 58 lõike 3 kohaselt loetakse karistust raskendavaks asjaoluks süüteo toimepanemine teadvalt noorema kui kahesteistaastase isiku suhtes ning lõike 4 kohaselt süüteo toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus, majanduslikus või perekondlikus sõltuvuses.⁴⁴

Perekonnaseaduse § 134 lõike 1 kohaselt, kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletussejätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohtu ära hoidma, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid, muuhulgas käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud, mille kohaselt kohus võib lapse heaolu ohustamise korral teha vanema asemel lapse kohta hooldusõigusest tulenevaid otsuseid, teha hoiatusi ja ettekirjutusi ning kehtestada keelde, samuti kohustada vanemaid järgima kohtu määratud asutuse hooldusjuhiseid. Kohus võib isiku- või varahooldusõigust piirata teatavate toimingute või teatavat liiki toimingute tegemise keelamisega. Varahooldusõiguse võib kohus vanemalt ka täies ulatuses ära võtta. § 135 lõike 1 kohaselt võib kohus lapse vanematest eraldada ainult juhul, kui lapse huvide kahjustamist ei ole võimalik ära hoida vanemate ja lapse suhtes kasutusele võetud muude toetavate abinõudega ning lõike 4 kohaselt, kui lapse jätmine perekonda ohustab lapse tervist või elu, võib valla- või linnavalitsus lapse perekonnast eraldada enne kohtumäärust. Sellisel juhul peab valla- või linnavalitsus viivitamata esitama kohtule avalduse vanema õiguste piiramiseks lapse suhtes.⁴⁵

Oluline on siinkohal aru saada, et lapse väärkohtlemise menetlemisel kohtus ei ole alati üksteisest sõltuvuses lapse väärkohtlemise Karistusseadustiku järgne tuvastamine ja karistamine ning lapse väärkohtlemise Perekonnaseaduse järgne tuvastamine ja karistamine. Juhul, kui isik, kes on lapse vanemaks, saab lapse füüsilise väärkohtlemise eest karistada kriminaalkorras, ei tähenda see automaatselt seda, et viimase suhtes algatatakse ka lapse suhtes vanema õiguste piiramise kohtulik menetlus. Täpselt samane on olukord ka sel juhul, kui algatatakse vanema suhtes menetlus Perekonnaseadusest tulenevalt vanemaõiguste piiramiseks või äravõtmiseks, kuna valla- või linnavalitsuse sotsiaaltöösakonnale on teada toimepandud lapse füüsiline väärkohtlemine, ei tähenda see automaatselt kriminaalmenetluse algatamist Karistusseadustiku alusel.

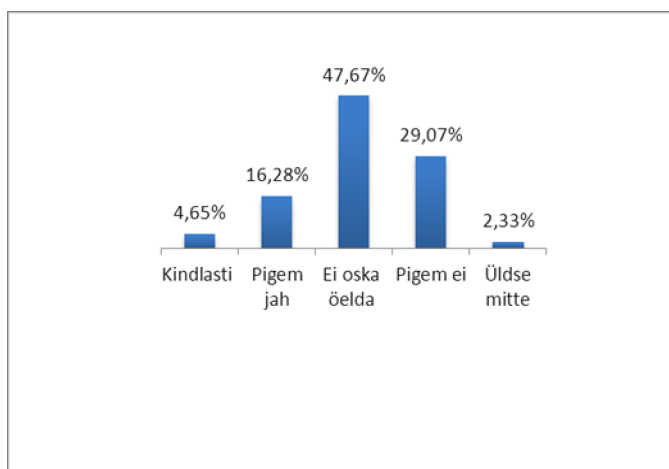
---

⁴⁴ Karistusseadustik. 6. juuni 2002. – RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 12.

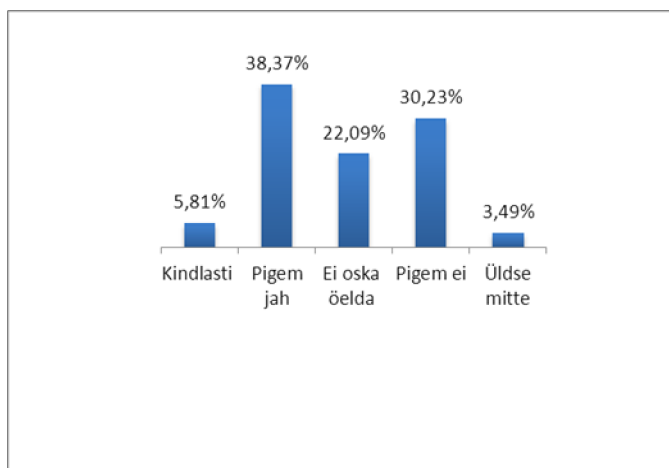
⁴⁵ Perekonnaseadus 8.november 2009. – RT I, 27.06.2012, 12; RT I 2009, 60, 395.

Igasuguse väärsti käitumise ennetamiseks on oluline ühiskonnaliikmete teadlikkuse tõstmine. Ankeetküsitlusele vastanud pedagoogidest suurem enamus ei osanud vastata küsimusele „Kas füüsilise karistamise keelamine on põhjustanud õpilastevahelise vägivalla suurenemist koolides“ (vt joonis 18), samuti lahkesid arvamused selles osas „Kas õpetajad saavad piisavalt informatsiooni, koolitusi jne, kuidas lahendada konfliktsituatsioone“ (vt joonis 19). Samas oldi ülekaalukalt arvamusel, et õpilased provotseerivad õpetajaid teades, et neid ei või „karistada“ (vt joonis 20).

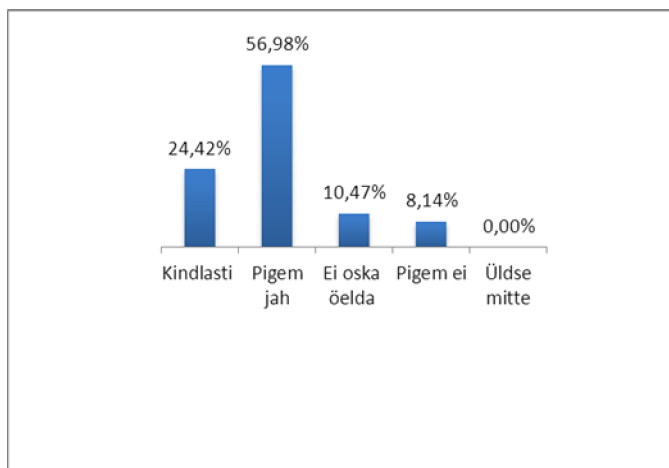
Joonis 18. Kas füüsilise karistamise keelamine on põhjustanud õpilastevahelise vägivalla suurenemist koolis?

Joonis 19. Kas õpetajad saavad piisavalt informatsiooni, koolitusi jne kuidas lahendada konfliktsituatsiooni?

Joonis 20. Kas õpilased provotseerivad rohkem teades, et neid ei või „karistada“ ?

Joonisel 20 kajastunud õpetajate seisukoht, et õpilased teadlikult provotseerivad õpetajaid, kuna teavad, et neid ei või „karistada“, on üsna murettekitav. Õpetajad loodavad, et laste kodune kasvatus on piisav, et lävida koolis kaasõpilaste ja õpetajatega lugupidavalt; lapsevanemad aga loodavad, et kool vormib (või aitab vormida) nende lastest viisakad ja tsiviliseeritud käitumisega inimesed. Reaalsuses aga jääb kooli ja kodu vaheline side sageli liiga nõrgaks, et suuta täita seda nimetatud kohati üle jõu tunduvat ülesannet. Nii koolile kui kodule saab siin „saatuslikuks“ seadustest tulenev arusaam, et lastele tuleb anda nõ vabad käed oma õiguste realiseerimiseks.

Täieliku füüsilise karistamise keeld, mis kannab endas igati õilsat eesmärki kaitsta igat last füüsilise väärkohtlemise eest, võib aga tekitada vastupidise olukorra. Lapsevanem, püüdes olla igati eeskujulik ja hea lapsevanem, järgides kehtivaid seadusi ja ühiskonnareegleid, võib last karistades (tutistades või andes laksu vastu tagumikku), muutuda seaduse silmis väärkohtlejaks. Sama situatsioon on õpetajal: õpilasel käest kinni võtmine ja tema klassist väljasaatmine juhul, kui õpilane käitub tunnis agressiivselt, on seadusest tulenevalt õpilase väärkohtlemine. Lapsevanemaid ja õpetajaid kammitseb aga süütunne ja eelkõige häbi ühiskonna teiste liikmete ees ning olukorras, kus tuleb korrakaitseorganitele tõendada, et taoliselt käitudes lähtuti lapse huvidest ja kasvatuslikust eesmärgist, kuid ei suudetud seda teha vastavalt etteantud seaduse kriteeriumitele, võib murda nii mõnegi lapsevanema ja õpetaja psüühika.

KOKKUVÕTE

Eesti Vabariigi seadusandlik võim on kehtestanud igasuguse laste füüsilise karistamise keelu. Vastavad muudatused on sisse viidud nii perekonnaseadusesse, lastekaitseadusesse kui ka haridust puudutavatesse õigusaktidesse.

Käesolevas bakalaureusetöös otsiti vastust küsimusele, kust jookseb lapse karistamise ja väärkohtlemise piir. Selgus, et vastus antud küsimusele oleneb sellest, kelle poolt vaadatuna antud küsimusele vastus antakse: on siis selleks korrakaitseorgan, lapsevanem või kooliõpetaja. Korrakaitseorganitel puudub sellistel puhkudel autori arvates kaalutusõigus. Igale vihjele tuleb reageerida ning tõendatud väärkohtlemise puhul seadusest lähtuvalt mööndusi teha ei tohi.

Lastevanemate ja õpetajate poolt vaadatuna soovitakse, et lapsed kasvaksid keskkonnas, mis arendaks neis aurusaama distsipliinist ja õpetaks austama ümbritsevat elukeskonda, iseennast ning kaaslast. Konfliktituatsioonides soovitakse last korraks kutsuda seadustes kehtestatud lubatud piire ületamata ja nii, et lapse karistamine ei kasvaks üle füüsiliseks vägivallaks.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks viidi uuringuna läbi küsitlus kolme Tartu gümnaasiumi õpetajate seas. Respondentideks valis töö autor õpetajad, sest töö kirjutamise hetkel oli õpilaste ja õpetajate vahelise füüsilise kontakti temaatika ja selle tõlgendamine vägivallana väga aktuaalne. Ainult ühe osapoole valiku respondentideks dikteeris bakalaureusetöö piiratud maht.

Läbiviidud ankeetküsitlusest selgus, õpilaste ja õpetajate vaheliste konfliktituatsioonide lahendamine on seadusest lähtuvalt komplitseeritud. Uuringutulemused näitasid, et õpetajate arvates on füüsilise karistamise keelu kinnitamine seadusandluses õige ja vajalik, kuid samas oldi veendumusel, et õpilastel on liiga palju õigusi ja õpetajad on jäetud õigusteta. Ülekaalukalt oldi seisukohal, et õpilased provotseerivad õpetajaid teades, et neid ei või „karistada“. Töö autori arvates ei saanud see olla seadusandja eesmärgiks.

Ajakirjanduse vahendusel avalikkuse ette jõudnud juhtumid, mis leidsid bakalaureusetöös äramärkimist, toetasid uuringutulemusi, näidates, et koolides on tekkinud olukord, kus õpetajad vaatavad õpilaste halvast ja hälbivast käitumisest mööda, kartes sekkuda, kuna

konfliktsituatsiooni tekkimisel võidakse jääda süüdlase rolli. Viimasel ajal avalikkuse ette jõudnud juhtumite valguses on õpetajate sellekohane hirm ka igati põhjendatud.

Eelkirjeldatud probleemid, mis tõstasid bakalaureusetöö kirjutamise käigus seoses õpilaste ja õpetajate vaheliste suhetega, viivad töö autori seisukohale, et Eesti Vabariigis kehtiv nulltolerants füüsilist vägivalda reguleerivates seadustes on igati õigustatud. Samuti on õigustatud ühiskonna suhtumise muutumine ja püüd tagada vägivallavaba lapsepõlv.

Kuid nagu ka uuringu tulemused näitasid, ei ole füüsiline väärkohtlemine ja karistamine kattuvad mõisted ning nende vaheline piir on tihti raskesti hoomatav. Töö autori arvates on liigutud ühest äärmusest teise ja selle tagajärjed hakkavad alles nüüd selguma (uurimuses osalenud õpetajad kinnitasid, et koolis on raskusi laste korralekutsumise ja kasvatamisega). Ka lapsed peavad õppima, et edaspidises reeglitega reguleeritud elus järgneb igale teole tagajärg ja ühiskonnas taunitavaid tegusid karistatakse.

Kokkuvõtvalt leiab autor, et ühiskonnas liigutakse õiges suunas igasuguse vägivalla keelustamisega, kuid must-valgelt kõige keelustamisega ei jäeta ruumi hallidele varjunditele, milles iga karistamine ei ole väärkohtlemise sünonüüm. Eesmärgiks peaks olema kasvatada lastest inimesed, kes oskavad enda õiguste eest seista, kuid lähtuvad elus lihtsast printsibist – ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et sulle tehakse. Teadlikkus enda õigustest on väga oluline, kuid seadusandlus ei peaks toetama alaealistes karistamatusetunde tekkimist.

Analüüsinud nii teoreetilist materjali kui läbiviidud küsitluse tulemusi, jõuab autor järeldusele, et füüsilist vägivalda ja karistust reguleerivat seadusandlust tuleks täiendada, et kõik osapooled leiaksid oma õigustele kaitset. Töö autor loodab, et edaspidistes sama teemat käsitlevates diplomitöödes analüüsitakse ka teiste osapoolte, nagu lapsevanemad ja lapsed, seisukohti. See annaks laiapõhjalisema ülevaate problemaatikast ja võimaldaks teha paremaid teemat puudutavad järeldused, mis omakorda aitaksid kaasa kehtiva seadusandluse täiendamisele.

DIE PHYSISCHE KINDESMISSHANDLUNG VERSUS BESTRAFUNG UND DIE FOLGEN

ZUSAMMENFASSUNG

Die legislative Obrigkeit der estnischen Republik hat jegliche physische Bestrafung von Kindern unter Strafe gestellt. Entsprechende Veränderungen wurden in Familiengesetzen, sowie Kinderschutzgesetzen, aber auch in Rechtsakten der Bildung festgelegt.

Die vorliegende Bakalareusarbeit analysiert was den Begriff physische Behandlung ausmacht und wann eine physische Bestrafung als disziplinarische Massnahme dient, und weiterhin, ob es insgesamt überhaupt notwendig ist Kinder mit physischem Kontakt zu disziplinieren, oder ob nicht jeder Erwachsene imstande sein müsste, seinen Standpunkt rein verbal zu äussern und durch innere Autorität zu fundieren.

In der vorliegenden Bakkalaureusarbeit hat man die Antwort auf die Frage gesucht, wo die Grenze zwischen Bestrafung und Misshandlung von Kindern liegt. Es wurde festgestellt, daß die Antwort davon ist abhängig von welcher Seite diese Frage beantwortet wird, ob von Ordnungshütern , Eltern oder Lehrern. Die Autorin ist der Meinung, dass dem Ordnungshüter hierbei die richtige Abwägung fehlt. Es ist deshalb angezeigt, auf jeden Hinweis entsprechend sofort und ohne Umwege zu reagieren, wie es auch im gesetz entsprechend vorgeschrieben ist.

Um das Ziel dieser Arbeit zu erreichen, wurden in drei Tartuer Gymnasien eine Befragung der Lehrkräfte durchgeführt. Als Respondenten wurden von der Autorin die Schullehrer gewählt, weil zum Zeitpunkt der Befragung das Thema des physischen Kontaktes zwischen Lehrern und Schülern und die Frage, ob das als gewalt interpretierbar ist, sehr aktuell war. Die begrenzte Kapazität der Arbeit diktierte eine Begrenzung der Respondenten auf nur eine beteiligte Partei.

Die Autorin der Forschungsarbeit verteilte insgesamt 120 Fragebogen. Es wurden 86 beantwortet. Die Forschungsnachfrage wurde zwischen der Lehrern im Raatuse Gümnaasium, Kommertsgümnaasium und Descartes Lütseum durchgeführt. Das Alter der Respondenten lag zwischen 26 und 73 Jahren. Die jeweilige Berufserfahrung lag zwischen 1 – 50 Jahren. Einer der Befragten hatte russische, die restlichen Befragten estnische Nationalität.

In der Befragung wurden 20 Wahlfragen gestellt. Die Befragung wurde so vorbereitet, dass die Befragten eine Möglichkeit zwischen verschiedenen Antworten zu wählen hatten. Gleichzeitig konnten die Respondenten ihre eigene Meinung, am Ende der Befragung äussern.

Um besseren Überblick in die Arbeit zu bekommen wurde das empirische Material der Befragung graphisch dargestellt und mit theoretischen Ausgangspunkten verknüpft. Die Autorin hat ihre Forschungsergebnisse mit theoretischen Ausgangspunkten verbunden, um das Ziel dieser Arbeit besser zu interpretieren.

Im ersten Teil der Bakkalaureusearbeit stellt die Autorin die Forschungsarbeit und Methodik vor.

Im zweiten Teil wird die physische Misshandlung der Kinder unter Fokus genommen. Es wird die klassische Bedeutung eingebracht und von verschiedenen Seiten analysiert. Es wird die Misshandlungen von Kindern im Allgemeinen beschrieben, und es werden von der Autorin die Natur dieses sozialen Phänomens, seine Formen und Subjekte vorgestellt.

Die Kennzeichen der Kindesmisshandlung sind altersabhängig unterschiedlich., deswegen findet die Autorin es wichtig im dritten Teil der Arbeit verschiedene spezifische Kennzeichen der Misshandlungen entsprechend dem Alter darzustellen.

Im vierten Teil ihrer Arbeit gibt die Autorin einen Überblick über allgemeine Misshandlung. Der Zweck dieses Abschnittes ist herauszufinden, wann die Bestrafung zur physischen Misshandlung wird und wo die sogenannten zarten Grenzen liegen. Die Misshandlung als eine Definition wirkt schon sehr verurteilend, denn etwas Unkorrektes ist immer falsch. Wann, und in welcher Situation ist eine Bestrafung des Kindes eine Misshandlung und wann kann eine Nichtbestrafung zu einem falschen Verständnis des Kindes hinsichtlich der Gesellschaft führen.

Im fünften Teil der Arbeit werden die Folgen der Misshandlungen vorgestellt, und wie eine Misshandlung das Benehmen des Kindes gestaltet. Welches sind die Folgen für Missbraucher, und was sind die Folgen der physischen Misshandlung und die Folgen wenn man die Kinder nicht bestraft. Ist physische Bestrafung immer eine Misshandlung ?

In der durchgeführten Befragung wurde festgestellt, dass die Lösung der Konflikte zwischen Schülern und Lehrern durch bestehendes Gesetz kompliziert ist. Die durchgeführten Forschungsergebnisse ergaben, dass nach der Meinung der Lehrer es richtig und nötig ist die physische Misshandlung durch Gesetz zu verbieten, aber genauso fanden die Lehrer, dass sie nicht so viele Rechte besitzen wie die Kinder. Überwiegend wurde von Lehrern behauptet, dass die Schüler extra provozieren, da sie wissen, daß sie niemand bestrafen kann. Die Autorin findet das dies nicht die Absicht des Gesetzgebers sein konnte.

Die voranstehend beschriebenen Probleme hinsichtlich der Beziehung zwischen Kindern und Lehrern , die während der Bakalareusarbeit aufkamen, brachten die Autorin zu dem Standpunkt, dass die Nulltoleranzpraxis in den estnischen Gesetzen, die die physische Gewalt regulieren, berechtigt ist. Genauso ist eine gesellschaftliche Veränderung gerechtfertigt, um Kindern eine missbrauchsfreie Kindheit zu schenken. Ziel müsste sein, aus Kindern solche Menschen zu erziehen, die für ihre Rechte aufstehen, aber in ihrem Leben dem Prinzip folgen: „Was du nicht willst, das man dir tu, das füg auch keinem Anderen zu.“ Eigene Rechte zu kennen ist sehr wichtig, aber die Gesetzgebung soll bei Jugendlichen nicht die Entstehung eines Straflosigkeitsgefühles unterstützen.

Die Schlussfolgerung der Autorin, nach Analyse der Theorie und der Befragung ist, daß die einschlägigen Gesetze zum Thema physische Misshandlung und Bestrafung entsprechend vervollständigt werden müssten, so dass beide Parteien Schutz und Recht finden können.

Die Autorin hofft, dass in zukünftigen Diplomarbeiten das Thema auch unter anderen Blickwinkeln behandelt wird, wie zum Beispiel aus der Sicht von Eltern und Kindern.

Dies ergäbe einen besseren Überblick und die Möglichkeit für die Gesellschaft um die bestehenden Gesetze entsprechend zu vervollständigen.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Children are unbeatable, Research review. London, 2004. 1-8. Arvutivõrgus: www.childreninwales.org.uk/2453.file.dld. 09.04.2013.
2. Corby, B. Child abuse. England 1993.
3. Erziehungsgewalt und Misshandlung. – ISA e.V. Institut für soziale Arbeit, Deutscher Kinderschutzbund Landesverband NRW e.V.
4. EV Sotsiaalministeerium. Ohvriabi käsiraamat. Tallinn 2002.
5. Filippov, J. Paljastus: miks Kaagvere erikool ei toimi? – Eesti Ekspress 22.06.2011.
6. Gershoff, E.T. Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review. Psychological Bulletin, 2002, Vol. 128, No. 4, 539-579.
7. Kraav, I. Kodu lapsea kaitsetuse allikana., Lapsed Eestis, ÜRO, Tallinn 2000.
8. Lapse õiguste kontseptsiooni ja instrumentide areng. Lastekaitse Liit. Arvutivõrgus: <http://www.lastekaitseliit.ee/?id=10444>
9. Kreem, R. Sotsiaatöö teooria ja praktika. Tartu 1995.
10. Lastekaitse Liit. Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Tallinn: Tallinna Pedagoogikauilikool 2004.
11. Leps, A. Lapse väärkohtlemise märgid. – Justiitsministeerium. 29.11.2011.
12. Olmaru, J. Prokurör kätt lapsele külge panna ei tohi. – Tartu Postimees 29.08.2011.
13. Randoja, E. Õpetaja ja Õpilase tülis lasub süü mõlemal. – Tartu Postimees 9.02.2011.
14. Soonets, R jt. Laste väärkohtlemine. Tartu 1997.
15. Tamm, L. Käsk ja keeld, tasu ja karistus. Tallinn: Valgus 1976.
16. Teder leidis Kaagvere erikooli töös mitmeid puuduseid. Arvutivõrgus: www.delfi.ee 4.01.2011.
17. Teder, M. Koolivägivald: õpilased mõnitavad õpetajat. Postimees. 29.01.2013.

18. Traat, U. Laste kehaline karistamine ja hälbivus. – Haridus 7–8/2008.
19. Uritam, A. Lapsed ja nende karistamine: kas lüüa või mitte? – Juridica VII/2007
20. Winterhoff, M. Kuidas meie lastest kasvavad väikesed türannid. Väike Vanker 2010.

KASUTATUD NORMATIIVAKTID

21. Karistusseadustik. 6. juuni 2002. – RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 12.
22. Perekonnaseadus 8.november 2009. – RT I, 27.06.2012, 12; RT I 2009, 60, 395.
23. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 9.juuni 2010. – RT I, 02.07.2012, 14; RT I 2010, 41, 240.
24. Teadus- ja haridusministri määrus nr 41 „Õpilase hindamise, järgmisse klassi üleviimise, täiendavale õppetööle ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” 6. november 2006. – RTL 2006, 83, 1518.

Lisa 1

Uuring teemal füüsiline vägivald ja füüsiline karistamine/sekkumine

Tere!

Minu diplomitöö teema on laste füüsiline karistamine ja sekkumine/mittesekkumine reaalsetes situatsioonides ja seadusest lähtuvalt. Palun Teie kui õpetajate arvamust oma igapäeva tööst lähtudes.

Uuring on anonüümne. Individuaalseid vastuseid ei kirjeldata eraldi.

Ette tänades, Marianne Ausen (TÜ õigusteaduskond)

Respondentide arv: 86

Teie andmed:

Vanus	20-30 a 9,31%; 30-40 a 22,09%; 40-50 a 24,42%; 50-60 a 26,74%; 60-70 a 11,63%; 70-80 a 1,16%; määratlemata 4,65%
Sugu	naine 91,86 %; mees 8,14%
Rahvus	eestlane 98,84%; venelane 1,16%
Erialane staaž	kuni 10 a 18,6%; 10-20 a 15,12%; 20-30 a 27,91%; 30-40 a 23,26%; 40-50 a 10,46%; määratlemata 4,65%

	Kindlasti	Pigem jah	Ei oska öelda	Pigem ei	Üldse mitte
1. Kas kehtivates seadustes sätestatud füüsilise karistamise keeld on õigustatud?	26,74%	33,72%	25,58%	12,79%	0%
2. Kas seadusandlus annab õpilasele liiga palju õigusi ja jätab õpetajad õigusteta?	24,42%	62,79%	6,98%	5,81%	0%
3. Kas koolidele tuleks seadusega kehtestada ühene „karistuskäsiraamat“?	11,63%	32,56%	32,56%	22,09%	1,16%
4. Kas seadusandlus annab õpetajatele piisavalt võimalusi lahendada konfliktsituatsioone?	0%	16,28%	19,77%	56,98%	6,98%
5. Kas lastele teadvustatakse piisavalt mitte ainult nende õigusi, vaid ka seadusest tulenevaid kohustusi?	2,33%	20,93%	15,12%	59,30%	2,33%
6. Kas vanemad on piisavalt koostööaltid oma lapse konfliktsituatsioonide lahendamisel?	1,16%	32,56%	13,95%	51,16%	1,16%
7. Kas füüsiline karistamine ja väärkohtlemine on Teie arvates kattuvad mõisted?	2,33%	16,28%	6,98%	47,67%	26,74%
8. Kas kodune karistamatus ja vabakasvatus on võrdelises seoses lapse üldkäitumisharjumiste ja õiguste järgimisega koolis?	32,56%	48,84%	5,81%	10,47%	2,33%
9. Kas tunnete, et vanemad lükkavad kasvatusõpetajate/kasvatavate õlgadele?	12,79%	66,28%	10,47%	10,47%	0%
10. Kas vanematel peaks laskuma suurem vastutus laste käitumise osas?	54,65%	40,70%	4,65%	0%	0%
11. Kas leiate, et füüsilise karistamine (nõ kasvatuskaristus) peaks olema lubatud?	3,49%	19,77%	22,09%	37,21%	16,28%
12. Kas leiate, et füüsilise karistamise lubatavus (nõ kasvatuskaristus) aitab lapsel edasises elus paremini hakkama saada?	3,49%	18,60%	50%	27,91%	11,63%
13. Kas koduseid situatsioone elatakse koolis provokatiivselt õpetajate peal välja?	18,60%	50%	23,26%	8,14%	0%
14. Kas koolis esineb tihti situatsioone, kus tahaks füüsiliselt sekkuda?	4,65%	20,93%	8,14%	60,47%	5,81%
15. Kas õpetaja jätab konfliktsituatsiooni füüsiliselt sekkumata (probleemi lahendamata), kartes ise lõpuks süüdi jääda?	10,47%	45,35%	20,93%	22,09%	1,16%
16. Kas õpilased provotseerivad rohkem, teades, et neid ei või „karistada“?	24,42%	56,98%	10,47%	8,14%	0%
17. Kas kehtivaid seadusi arvestades on õpetajal ennast raskem kehtestada?	18,60%	50%	15,12%	15,12%	1,16%
18. Kas õpetajad saavad piisavalt informatsiooni, koolitust jne, kuidas lahendada konfliktsituatsiooni?	5,81%	38,37%	22,09%	30,23%	3,49%
19. Kas laste õiguste ja kohustuste ebaproportsionaalsus ja õiguste rõhutamine põhjustab tihti õppetöö häirimist?	16,28%	43,02%	15,12%	24,42%	1,16%
20. Kas füüsilise karistamise keelamine on põhjustanud õpilastevahelise vägivalda suurenemist koolis?	4,65%	16,28%	47,67%	29,07%	2,33%

Kui soovite veel midagi lisada, siis tehke seda palun siin:

1. Füüsiline karistus peaks olema siiski harv ja erandlik.
2. Ei soovi kedagi (võõrast last) füüsiliselt karistada. Vanemad, kes on ilma peale lapsed toonud ja kelle lapsed on kasvatama, peaks vastutusele võtma.
3. Eelkõige on kõik kinni kodus. Tugeva kodu puhul lahendatakse võimalikud probleemid rahumeelselt kooli ja kodu koostöös. Kui pole kodu tuge, on probleemi lahendamine sageli väga raske ning probleemid hakkavad lumepallina veerema – haarates järjest rohkem kõrvalseisjaid kaasa.
4. Küsitluses oleks pidanud küsima ka, missuguses kooliastmes õpetatakse. Kuna probleemid on astmeti väga erinevad.
5. I ja II kooliastmes saab edukalt hakkama kasvatuskaristusega, mis pole füüsiline. Just III kooliaste kasutab ära olukorda, kus õpilastele on teada nende õigused ja ka see, et õpetajal puudub võimalus füüsiliseks karistamiseks.
6. Vabakasvatus ei võrdu kasvatamatus.
7. Õpilaste karistamatuse tunne ja koolis käitumine sõltub minu arvates vägagi sellest, millisest kodust laps tuleb. Kui kodus on tehtud selgitustööd viisakast käitumisest ning tuntakse huvi õpilase elus toimuva suhtes nii koolis kui mujal, siis ei teki konfliktsituatsioone.
8. Füüsiline karistamine ei ole löömine. Seda ei poolda! Pooldan seda, et lapsel vajadusel käest või õlast tohiks kinni võtta ja pisut raputada. Kakluste puhul saaks rüseelejad lahutada ja edasi asjast rääkida. See aitaks lapse „maa peale“ tagasi tuua.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marianne Ausen (23.04.1976)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Laste füüsiline väärkohtlemine versus karistamine ja tagajärjed“ mille juhendaja on Silvia Kaugia,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **13.05.2013**